

Segona part

LES INSTITUCIONS I ELS CENTRES ASSISTENCIALS

* Per més informació sobre part de la història científica de Catalunya, vegeu el llibre *La Medicina de nou segles* de Josep M. Bartrina i Ferrer, Edicions de la Magrana, Barcelona, 1990.

19

LES INSTITUCIONS *

ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES DE CATALUNYA I DE BALEARS

Institució fundada a Barcelona el 26-4-1878 per fusió d'«El Laboratorio» i l'«Acadèmia de Ciències Mèdiques de Barcelona», creada el 25-3-1877. La seva denominació inicial fou la d'«Academia y Laboratorio de Ciencias Médicas de Catalunya». En una primera etapa, quan els laboratoris de la ciutat eren pràcticament inexistents, dedicà una atenció preferent a tasques experimentals; des de 1927, foren abandonats gradualment els laboratoris i es procurà un engrandiment de la biblioteca que ha arribat a la ratlla dels 90.000 volums i a les 500 revistes. L'entitat té més de 15.000 socis entre numeraris, agregats i adjunts, 21 seccions filials a diverses poblacions de terres catalanes i mallorquines, 64 seccions especialitzades, i societats adherides (Societat Andorrana de Ciències, Associació Mèdico-Quirúrgica de Lleida). El mateix any de la seva fundació inicià la publicació dels «Anales de la Academia y Laboratorio de Ciencias Médicas de Cataluña»; l'any 1907 inicià la publicació d'uns «Annals», que continuen actualment i que en el curs del temps han sofert modificacions en la llengua emprada, en llur títol i presentació. Als pocs anys de la seva fundació prengué el nom d'«Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya», l'any 1939 per ordre governativa, el canvià pel d'«Academia de Ciencias», i paulatinament es retornà al d'«Academia de Ciencias Médicas de Cataluña», «Academia de Ciencias Médicas de Cataluña y Baleares» i finalment a l'actual d'«Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears». L'any 1915 fou creat l'Agrupament Escolar destinat a facilitar borses d'estudi, a organitzar cursets d'ampliació i d'altres serveis als estudiants; ha tingut continuïtat els últims anys amb la Secció de Joventut Mèdica i actualment amb l'Associació d'Estudiants de Ciències de la Salut. En l'Acadèmia hi tenen entrada metges, farmacèutics, odontòlegs i qualsevol professional titulat en ciències de la salut o que hi estigui relacionat. D'entre les seves publicacions cal esmentar les quatre edicions de l'*Índex Farmacològic* (1980, 1984, 1987, 1992), les tres del *Vocabulari Mèdic* (1974, 1979, 1987), l'edició del *Diccionari Enciclopèdic de Medicina* (1990), i les dues etapes de la col·lecció *Mo-*

* Per ordre alfabètic. Bona part de la informació continguda en aquest capítol s'ha obtingut de l'obra «Metges de nens. Cent anys de pediatria a Catalunya», d'ORIOL CASASSAS i JOAQUIM RAMIS (Eds. de la Magrana, Barcelona, 1993).

nografies Mèdiques (1976-1988 i 1990-continua). Els seus presidents han estat: LLUÍS DE GÓNGORA I JUANICÓ (1877-1880), BARTOMEU ROBERT I YARZÁBAL (1880-1884 i 1895-1897), PERE ESQUERDO I ESQUERDO (1884-1888), LLUÍS SUÑÉ MOLIST (1888-1891), ÀLVAR ESQUERDO I ESQUERDO (1891-1893), SALVADOR CARDENAL I FERNÁNDEZ (1893-1895), MIQUEL A. FARGAS I ROCA (1897-1898 i 1902-1904), EMERENCIÀ ROIG I BOFILL (1899-1901), VÍCTOR AZCARRETA I COLAU (1901-1902), JOSEP A. BARRAQUER I ROVIRALTA (1904-1906), RICARD BOTEY I DUCOING (1906-1908), RAMON TURRÓ I DARDER (1908-1910), JOSEP TARRUELLA I ALBAREDA (1910-1912), FRANCESC FÀBREGAS I MAS (1912-1913), JOSEP M. BARTRINA I THOMAS (1913-1915), ERMENEGILD PUIG I SAIS (1915-1916), FELIP PROUBASTA I MASFERRER (1916-1918), ÀLVAR PRESTA I TORNIS (1918-1920), LLUÍS CELIS I PUJOL (1920-1922), ENRIC RIBAS I RIBAS (1922-1924), JESÚS M. BELLIDO I GOLFERICHS (1924-1926), FRANCESC GALLART I MONÉS (1926-1928), JOAQUIM TRIAS I PUJOL (1928-1930), JOAN FREIXAS I FREIXAS (1930-1932), MANUEL CORACHAN I GARCÍA (1932-1934), BOI GUILERA I MOLAS (1934-1936), ANTONI TRIAS I PUJOL (1936-1938), JOAN SOLER I JULIÀ (1938-1939), AGUSTÍ PEDRO I PONS (1939-1958), JOAN GIBERT I QUERALTÓ (1958-1967), JAUME PI I FIGUERAS (1967-1971), JOSEP LAPORTE I SALAS (1971-1975), JOSEP ALSINA I BOFILL (1975-1979), ORIOL CASASSAS I SIMÓ (1979-1983), MÀRIUS FOZ I SALAS (1983-1991), GONÇAL LLOVERAS I VALLÈS (1991-1995), JOAQUIM RAMIS (1995-continua). (J. RAMIS)

ACADÈMIA D'HIGIENE DE CATALUNYA

Constituïda formalment l'any 1887, el seu primer president fou LLUÍS COMENGE. D'ella nasqué (1894) la primera comissió d'inspecció mèdica escolar. En derivà també el Patronat de Catalunya per a la lluita contra la tuberculosi (1903); promogué el Primer Congrés d'Higiene de Catalunya (1906). (J. RAMIS)

ACADÈMIA DE MEDICINA DE BARCELONA

Institució iniciada l'any 1754 per JOAN ESTEVE, JOSEP FORNÉS, JOSEP-IGNASI SANPONÇ, ANTONI RIGAL, JOSEP SORIANO i PERE GÜELL. Per oposició del Protomedicat, no fou possible la constitució oficial fins a l'any 1770, amb el nom d'«Academia Médico-práctica» de Barcelona i en fou president PERE GÜELL. L'any 1785, el rei Carles III li concedí el títol de Reial. Segons l'orientació dels canvis polítics ha tingut diferents denominacions: «Academia de Medicina Práctica», «Real Academia de Medicina Práctica», «Academia de Medicina y Cirugía», «Academia Nacional de Medicina y Cirugía», «Academia de Medicina de Barcelona», «Real Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona», «Acadèmia de Medicina de Barcelona», «Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona» i «Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Catalunya». Durant molts anys no tingué residència pròpia, fins la seva instal·lació a l'edifici de l'antic Col·legi de Cirurgia, que és l'actual. El nombre màxim d'acadèmics numeraris és de 50, repartits entre diferents especialitats mèdico-quirúrgiques i farmacèutiques. El nomenament és per elecció dels mateixos acadèmics. (J. RAMIS)

FIG. 61. Antic Hospital de la Santa Creu.

ASSOCIACIÓ GENERAL DE METGES DE LLENGUA CATALANA

Entitat formada per metges de parla catalana, amb la finalitat primordial de l'«execució anyal o periòdica d'organitzar reunions científico-mèdiques». El 17-3-1913 foren aprovats els seus Estatuts en una Assemblea que tingué lloc a la Seu de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona i es féu la presentació oficial de l'Associació el dia 24-6-1913 en el curs del Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana. Organitzà els restants Congressos fins a la Guerra Civil (1936), i finí la seva activitat amb la instauració de la dictadura franquista.

(J. RAMIS)

COL·LEGI DE CIRURGIA DE BARCELONA

Institució docent per a l'ensenyament de la cirurgia fundada a Barcelona per ordre reial el 1760, amb l'impuls i la direcció de PERE VIRGILI. Tingué el títol de Reial. S'ubicà en un edifici propi, d'estil neoclàssic, construït dins els terrenys de l'Hospital de la Santa Creu (fig. 61). Tingué molt de prestigi, tant pels professors —ANTONI GIMBERNAT en fou un dels més destacats—, com pel tipus d'ensenyament eminentment pràctic que s'hi impartia, i per la disponibilitat de treballar amb els malalts de l'Hospital i de practicar disseccions. Prengué el nom de «Col·legi de Cirurgia i Medicina» i posteriorment el de «Col·legi de Medicina i Cirurgia». Atorgà el títol de metge i cirurgià indistintament. El 1843 la institució

es convertí en Facultat de Ciències Mèdiques amb seu al mateix edifici, fins a la construcció de la nova Facultat i Hospital Clínic a la fi del segle XIX. (J. RAMIS)

EL LABORATORIO

Societat fundada el 15-1-1872 per cinc estudiants de medicina de Barcelona (JOSEP A. BARRAQUER, SALVADOR CARDENAL, MANUEL RIBA, MANUEL DEL VILLAR i JOAN VIURA I CARRERAS) amb la intenció d'efectuar pràctiques de vivisecció i de fisiologia, que suplissin la vacuïtat de l'ensenyament retòric i oficial. S'hi inscriviren ben aviat figures ja consagrades com GINÉ I PARTAGÀS, BARTOMEU ROBERT i JOSEP DE LETAMENDI. El 30-11-1878 es fusionà amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, que s'havia fundat el 25-3-1877, i constituïren l'«Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya». (J. RAMIS)

ESCOLA D'INFERMERES DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

Creada per la Mancomunitat de Catalunya l'any 1917 per formar el cos d'Infermeres de Catalunya, proporcionant-los ensenyaments teòrics i pràctiques hospitalàries. BALTASAR PIJOAN I SOTERAS (Barcelona, 31-1-1877/15-9-1951) en fou el secretari i l'ànima. L'escola fou tancada per la Dictadura l'any 1923.

(J. RAMIS)

ESCOLA OFICIAL D'INFERMERES DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

Continuació de l'Escola que havia creat la Mancomunitat de Catalunya l'any 1917. Amb la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera i la instauració de la Generalitat, es transforma en Escola Oficial d'Infermeres. La duració dels estudis era de dos anys i mig (6 mesos de curs preparatori i dos cursos d'un any cadascun). El Consell directiu estava format pels professors ANTONI TRIAS I PUJOL, PERE NUBIOLA, LLUÍS SAYÉ, A. M. SBERT i el director de l'Escola, BALTASAR PIJOAN. En acabar els dos cursos es podia optar a fer uns cursos de perfeccionament i especialització, entre els quals hi havia infermera visitadora, especialista per a malalties internes, serveis de cirurgia, puericultura i malalties mentals i nervioses.

(J. RAMIS)

FUNDACIÓ CATALANA SÍNDROME DE DOWN

Entitat científica creada per iniciativa d'un grup de pares i professionals per aprofundir sobre la síndrome de Down. Fundació privada constituïda el 30-3-1984, declarada d'utilitat pública. Els seus objectius es concreten a treballar per a la millora de la qualitat de vida dels afectats amb la síndrome de Down; el seu estudi i recerca en els àmbits mèdics, psicològics, pedagògics i socials i en la creació, amb caràcter de centre pilot, dels serveis necessaris, ja que la seva finalitat no és prioritàriament assistencial. Consta d'uns serveis d'atenció primerenca, de seguiment de l'etapa escolar, d'atenció als joves, de centre mèdic, de docència, de documentació, de ludoteca i de publicacions.

(J. RAMIS)

INSTITUT MÈDICO-FARMACÈUTIC

Entitat científica creada el 1898 per ANTONI JAUMANDREU, BOI DANÈS i CASABOSCH, AGUSTÍ PRIÓ i LLAVERIA i ENRIC RIBAS i RIBAS entre d'altres, que reunia metges i farmacèutics; posteriorment es formà una secció de veterinària. Tingué una vida científica i social molt viva en les primeres dècades del segle XX. Actualment té una activitat molt escassa. Està radicada en l'edifici del Casal del Metge de Barcelona. Els primers presidents foren els fundadors ANTONI i EUGENI JAUMANDREU i PUIG, i a continuació ho foren: ENRIC RIBAS i RIBAS (1898-1902), GONÇAL ROQUETA i GONZÁLEZ (1902-1904), AGUSTÍ PRIÓ i LLAVERIA (1904-1906), FELIP CARDENAL i NAVARRO (1906-1908), PELAGI VILANOVA i MASSANET (1908-1910), RAMON TORRES i CASANOVAS (1910-1912), ANTONI LLORET (1912-1914), AUGUST PI i SUNYER (1914-1916), JAUME PEYRÍ i ROCAMORA (1916-1918), PERE NUBIOLA i ESPINÓS (1918-1920), MANUEL SALVAT i ESPASA (1920-1922), JOAN COMAS i CAMPS (1922-1924), ANTONI MORALES i LLORENS (1924-1926), BOI DANÈS i CASABOSCH (1926-1928 i 1939-1949), AGUSTÍ PEDRO i PONS (1928-1930), JOAN B. SATINYÀ i BRAGOLAT (1930-1932), JOSEP TRENCHS i CODONYÉS (1932-1934), GUILLEM MAS i PUIG (1934-1936), ERMENEGILD TURÓ i ARCAS (1936-1939), JOSEP M. DE RAMON i ESCARDÓ (1949-1958), ANTONIO FERNÁNDEZ CRUZ (1958-1968), ANTONI MARTÍ i GRANELL (1968-1970), MOISÉS BROGGI i VALLÈS (1970-1974), JOSEP LLUÍS GÓMEZ-CAAMAÑO (1974-1979), RAMON SARRÓ i BURBANO (1979) i ANNA M. CARMONA i CORNET. (J. RAMIS)

INSTITUT DE SALUT PÚBLICA DE CATALUNYA

A Catalunya existeix formalment des del 1994, l'Institut Universitari de Salut Pública de Catalunya (ISP).

Tot i que es tracta de la més nova de les escoles de Salut Pública d'Espanya, l'ISP compta amb uns dilatats antecedents perquè no fou endebades que a Catalunya van produir-se, els darrers anys de la dictadura franquista, iniciatives de gran importància per a la renovació de la sanitat.

Així, durant el curs 1973-1974 un grup de professors i d'estudiants de la Universitat Autònoma de Barcelona reivindica la creació d'un Departament de Salut Pública que és aprovat per Junta de Govern, però que no serà efectivament creat per motius econòmics.

L'any 1976, el Col·legi de Metges de Barcelona celebra les primeres eleccions veritablement democràtiques després de la darrera guerra civil. Accedeix a la Junta Directiva una candidatura que aplega professionals vinculats a totes les forces polítiques antifranquistes. Al si del Col·legi es crea el Gabinet d'Assessorament i Promoció de la Salut (GAPS), que desenvoluparà activitats de recerca en Salut Pública i Polítiques Sanitàries i que organitzarà el primer curs de salut de la comunitat, un programa docent prou extens i modern com per gaudir d'una notòria influència en els àmbits sanitaris de Catalunya i, en general, de tot Espanya.

A finals de 1977 es restaura la Generalitat provisional, i el govern autonòmic compta amb una Conselleria de Sanitat i Serveis Socials que rep les primeres transferències de competències sanitàries, precisament les de Salut Pública; s'elabora el mapa sanitari i es crea el 1980 l'Institut d'Estudis de la Salut (IES)

que no esdevindrà operatiu fins uns mesos després, una vegada celebrades les primeres eleccions autonòmiques. L'IES durà a terme activitats de formació sobretot adreçades als professionals del sistema sanitari i el curs de Diplomats en Sanitat que anteriorment era desenvolupat per l'anomenada «Escuela Departamental de Barcelona», una figura de la «Jefatura Provincial de Sanidad», per delegació de la ENS. Uns anys més tard l'IES també actuarà en l'àmbit de la recerca, particularment coordinant i donant suport als equips d'investigació del sistema sanitari públic.

Durant aquests anys i fins el 1986, d'altres institucions, a més de les esmentades, tenen un cert paper en el desenvolupament i modernització de la Salut Pública a Catalunya. Particularment la Societat de Salut Pública de Catalunya i Balears, de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, que anteriorment va denominar-se «Societat d'Higiene i Medicina Preventiva» i després «Societat Catalana de Salut Pública». Dissortadament, l'activitat universitària en aquests àmbits té, fins aquesta data, poca influència. Tradicionalment, les càtedres d'higiene s'ocupaven d'aspectes poc atractius per als estudiants de medicina, com ara el sanejament o la desratització, de manera que venien a ser com una versió burocratitzada de la microbiologia i la parasitologia. A poc a poc s'incorporaran els nous coneixements de la Salut Pública i de l'Administració Sanitària, encara que fins avui no han estat plenament integrats en els plans d'estudi. Crida l'atenció, per exemple, que els estudis d'infermeria hagin estat més precoços i més decidits a l'hora d'incloure les matèries de la Salut Pública als plans d'estudis, malgrat la inexistència d'especialitats, contràriament al que passa amb Medicina on existeix una especialitat oficial dedicada a la Medicina Preventiva i la Salut Pública.

Un paper important serà el que jugaran, sobretot en l'àmbit de la formació i també en el de la consultoria, institucions com ara IESE, ESADE o EADA, entre d'altres, que prepararan els professionals del sistema en aspectes de gestió empresarial o clínica.

L'any 1986 confluiran dues iniciatives que tenen l'origen respectiu a la Universitat de Barcelona (UB) i al Departament de Sanitat i Seguretat Social (DSSS). Totes dues pretenen, «mutatis mutandis», la creació d'una Escola de Salut Pública a Catalunya. Com a conseqüència d'aquestes iniciatives, es crearà l'any 1987 el Consell de Salut Pública de Catalunya, format per la UB, el DSSS i l'Ajuntament de Barcelona (AB).

Aquest Consell té com a propòsits principals desenvolupar la formació i la recerca en Salut Pública i el disseny d'una institució a l'efecte. El gener del 1994 es quan finalment veu la llum el decret de creació del Consorci ISP.

Des del 1986, però, el context acadèmic ha experimentat algunes altres modificacions d'interès. En primer lloc, cal esmentar la potenciació de centres de recerca que, com l'«Institut Municipal d'Investigacions Mèdiques» (IMIM) de Barcelona, han desenvolupat equips d'investigadors de reconeguda solvència. També s'han esdevingut canvis en el panorama universitari, com a conseqüència de la creació de les noves universitats, de manera que existeixen en l'actualitat quatre facultats de medicina, dues de les quals, la de l'UB i la de l'UAB, disposen de diverses unitats docents i hi ha el projecte de creació de nous estudis en ciències de la salut a la UPF.

(Extracte de *L'informe Welch-Rose, les Escoles de Salut Pública a l'ISP*, per A. SEGURA).

SOCIETAT CATALANA DE BIOLOGIA

Creada l'any 1912 com a filial de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans, amb el nom de «Societat de Biologia de Barcelona». La primera sessió pública tingué lloc el dia 14-12-1912. Fou el lloc de reunió dels estudiosos de centres tan actius com l'Institut de Fisiologia de Barcelona i el Laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona, sobre temes d'investigació fisiològica, biològica i endocrinològica. Les figures més interessants de la intel·lectualitat científica espanyola i molts investigadors estrangers desfilaren per la seva tribuna. Els seus treballs i conferències són recollits en una publicació que s'edita regularment des de 1913 a 1938 (*Treballs de la Societat de Biologia de Barcelona*). L'any 1939 foren prohibides les seves activitats i fins el 1962 no fou possible reemprendre-les. Prengué el nom de «Societat Catalana de Biologia», d'acord amb el d'altres filials de l'Institut d'Estudis Catalans. De l'activitat duta a terme en aquesta segona època en són un bon testimoni els volums apareguts del *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*. Els presidents han estat: AUGUST PI I SUNYER (1913-1918), JESÚS MARIA BELLIDO I GOLFERICHS (1919-1920), RAMON TURRÓ I DARDER (1920-1924), PERE GONZÁLEZ I JUAN (1925-1929), PERE DOMINGO I SANJUAN (1930-1932), LLUÍS SAYÉ I SEMPÈRE (1933-1934), LEANDRE CERVERA I ASTOR (1935-1963), JOSEP ALSINA I BOFILL (1963-1967), PERE DOMINGO I SANJUAN (1967-1969), RAMON SURINYACH I OLLER (1969-1971), JOSEP TRUETA I RASPALL (1971-1973), RAMON PARÉS I FARRÀS (1973-1975), CARLES BAS I PEIREDA (1975-1979), ORIOL CASASSAS I SIMÓ (1979-1981), JAUME PALAU I ALBET (1981-1985), JOSEP CARRERAS I BARNÉS (1985-1989) i RICARD GUERRERO I MORENO. (J. RAMIS)

UNICEF

Sigla d'«United Nations International Children's Emergency Fund.» Institució creada per l'ONU l'onze de desembre de 1946, amb seu a Nova York. El seu primer objectiu fou l'ajut als infants víctimes de la guerra, però a partir del 1950 el seu camp d'actuació també abasta la infància i la joventut dels països subdesenvolupats, on realitza activitats d'assistència i promoció social. (J. RAMIS)

... de l'any 1951, amb el qual es va iniciar la publicació de la revista "Revista de Biologia", que ha estat una de les principals aportacions de la Societat Catalana de Biologia a la cultura científica catalana. La revista ha estat publicada amb regularitat fins a l'any 1971, moment en el qual va ser substituïda per la "Revista de Biologia i Geologia", que ha estat publicada fins a l'any 1981. La Societat Catalana de Biologia ha estat una de les principals institucions científiques catalanes, amb un gran nombre de membres i una gran activitat científica. La Societat Catalana de Biologia ha estat una de les principals institucions científiques catalanes, amb un gran nombre de membres i una gran activitat científica.

... de l'any 1951, amb el qual es va iniciar la publicació de la revista "Revista de Biologia", que ha estat una de les principals aportacions de la Societat Catalana de Biologia a la cultura científica catalana. La revista ha estat publicada amb regularitat fins a l'any 1971, moment en el qual va ser substituïda per la "Revista de Biologia i Geologia", que ha estat publicada fins a l'any 1981. La Societat Catalana de Biologia ha estat una de les principals institucions científiques catalanes, amb un gran nombre de membres i una gran activitat científica.

... de l'any 1951, amb el qual es va iniciar la publicació de la revista "Revista de Biologia", que ha estat una de les principals aportacions de la Societat Catalana de Biologia a la cultura científica catalana.

20

ELS CENTRES ASSISTENCIALS

Apleguem en aquest capítol breus ressenyes històriques dels Hospitals i Departaments d'Obstetrícia i Ginecologia del Principat, incloent-hi també alguns centres privats de l'àrea de Barcelona. L'ordre en què es relacionen és una mica convencional, atenent especialment a la seva antiguitat i importància actual. S'anomenat no només els qui perviuen, sinó també els qui ja han desaparegut.

L'autoria de les descripcions és molt heterogènia (en gran part fruit dels mateixos caps de Servei actuals). Això fa que l'estil expositiu, la llargària i els mateixos continguts siguin una mica irregulars. (J. M. CARRERA)

HISTÒRIA DEL SERVEI DE GINECOLOGIA I OBSTETRÍCIA DE L'HOSPITAL DE LA SANTA CREU I SANT PAU

No resulta gens fàcil sintetitzar la història del Servei de Ginecologia i Obstetrícia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau en unes poques pàgines, si es té en compte que es tracta de l'Hospital més antic de Barcelona, nascut arran de la fusió del secular Hospital de la Santa Creu amb l'herència de Pau Gil i Serra, que va permetre la construcció de l'actual hospital.

Probablement fou ÀLVAR ESQUERDO (primer internista i després cirurgià), el primer Cap de Ginecologia de l'Hospital de la Santa Creu del qual va ésser «Cap de la visita de Ginecologia» l'any 1879, i on va practicar la primera ovariectomia. Més tard (1882), MIQUEL FARGAS (després Catedràtic de Ginecologia a la Facultat de Medicina) practicà la primera laparotomia per quist d'ovari.

Durant els pocs anys que la Facultat de Medicina es mantingué, en aquella època, a l'Hospital de la Santa Creu, FARGAS constituí ja un nucli de toco-ginecòlegs que formaren un autèntic Servei, amb les característiques pròpies d'aquell temps.

L'any 1919, ENRIC RIBAS ocupà el lloc de Cap de Servei de Cirurgia de dones, i l'any 1921 PUJOL I BRULL passà a ser el Cap del Servei de Ginecologia.

L'any 1929 es va produir el trasllat definitiu de tots els Serveis de l'antic Hospital de la Santa Creu al nou Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, amb els mateixos protagonistes. L'any 1932, vacant la direcció del Servei de Ginecologia per traspàs de PUJOL I BRULL, va ser nomenat Director del Servei en JOAN TERRADES, per concurs-oposició, al temps que s'en separà un Servei d'Obstetrícia a càrrec d'en GUILLEM RIBAS I RIBAS. L'any 1944 fou nomenat nou Director ALBERT PONJOAN I SABATER, ginecòleg totalment format a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.

L'època de PONJOAN es caracteritzà fonamentalment per la conjunció d'un grup de grans clínics i cirurgians ginecològics, entre els que destacaren RUSCA, CASANELLAS, CUSÍ, GUINOT, URGELL-ROCA, ANGUERA, VALLS, PLAJA, LLORENS BRU, PONJOAN-ISERN, GRAU COLOMER i d'altres. Eren els temps d'una cirurgia avui desapareguda (quistes d'ovari gegants, grans fibromes, prolapses totals, etc.). Cal destacar la tasca realitzada en aquest Servei per en LLUÍS RIERA-BARTRA, que tenia al seu càrrec, a més de malalties ginecològiques, l'organització i direcció del Servei d'Obstetrícia; allà es van formar alguns dels més prestigiosos obstetres catalans de l'època (GELLA, ROVIRA, MASSANAS, etc.). En l'última etapa de la direcció de PONJOAN van treballar en el Servei de Ginecologia i Obstetrícia alguns joves especialistes que després haurien d'ésser ben coneguts en la toco-ginecologia catalana (JORDI MASSANAS, TEODORO SÁNCHEZ-BARRADO i ORIOL GAMISSANS, especialment).

Durant la direcció de PONJOAN, el Servei es va distingir, sobre tot, pel seu prestigi quirúrgic, tant de via abdominal com vaginal, i per l'organització anual d'un Cours de Tècnica Quirúrgica Ginecològica. Fou aquest Servei un dels primers de Barcelona en disposar d'un colposcop de la marca Kern.

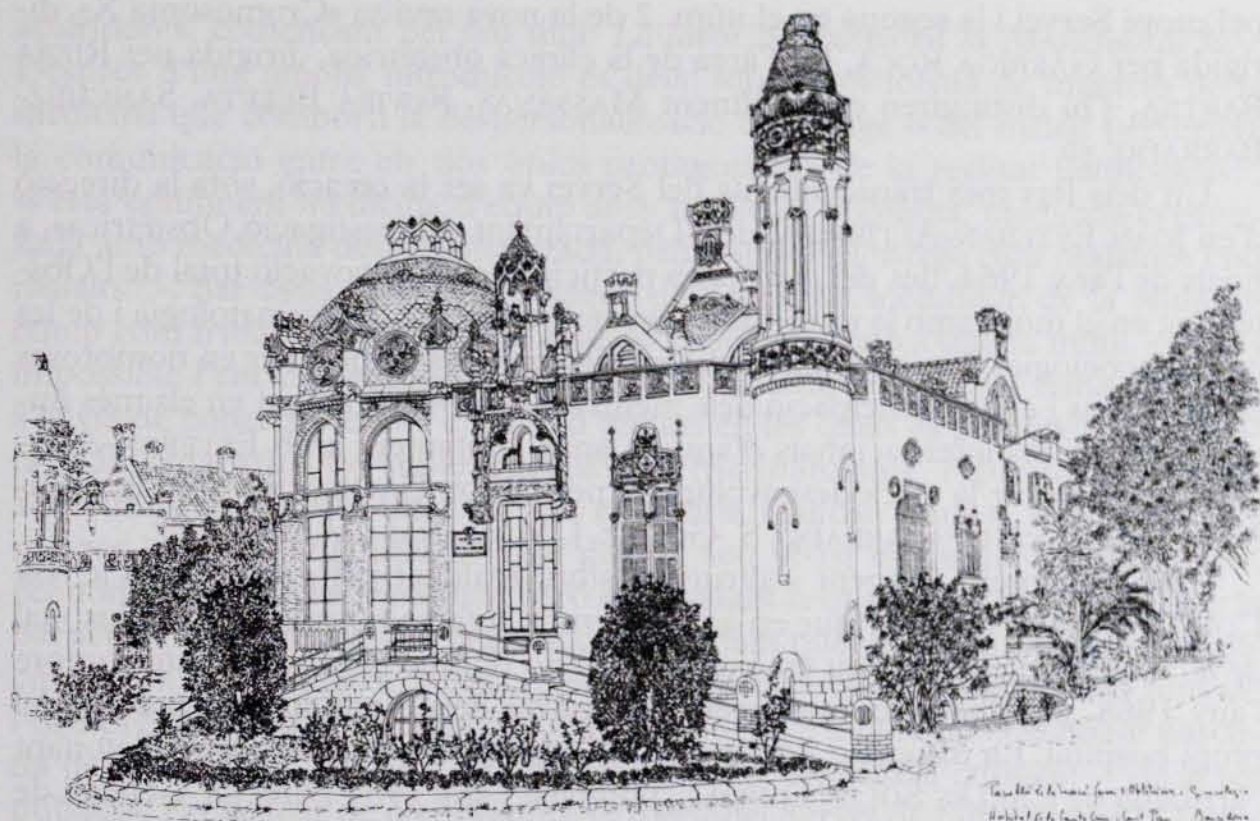
Les principals publicacions que feren els metges del Servei foren sobre cirurgia, colposcòpia i citologia vaginal. Així mateix, la part de Ginecologia i Obstetrícia del llibre *La Pràctica Quirúrgica* de PI-FIGUERES, va ser redactat pels components del Servei de Ginecologia, excepció feta del capítol de *histerectomia intrafascial*, que va ser escrit per CONILL-SERRA.

En registrar-se la jubilació d'ALBERT PONJOAN, l'any 1961, va ser precisament en VÍCTOR CONILL-SERRA, Catedràtic d'Obstetrícia i Ginecologia, qui va ser nomenat nou Director del Servei de Ginecologia i Obstetrícia. Amb aquest nomenament s'iniciava una etapa de renovació total que, després continuada pel seu deixeble ESTEBAN-ALTIRRIBA, portaria al Servei de Ginecologia i Obstetrícia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau a situar-se entre els de més prestigi en el món científic de l'especialitat.

En efecte, l'arribada d'en CONILL-SERRA a Sant Pau va significar la conjunció de molts dels antics metges del Servei, orientats específicament a la clínica, amb un ampli grup de col·laboradors d'en CONILL-SERRA que, a les inquietuds d'ordre clínic, i ajuntaven l'esperit universitari de la seva procedència, amb àmplies inquietuds de recerca clínica i docents. Així, van formar part del Servei de Ginecologia i Obstetrícia la majoria dels abans esmentats membres de l'època PONJOAN, amb la incorporació d'A. SERRADELL, J. TARRATS, J. ESTEBAN-ALTIRRIBA, M. MÁRQUEZ, P. PUJOL-AMAT, A. YSCLA, LL. CASANOVAS, S. GÓMEZ i d'altres.

Durant aquest període són de destacar tot un seguit de fets que poden donar una idea del nou esperit que en CONILL i els seus col·laboradors van imprimir al Servei.

En primer lloc, es van fer periòdiques les sessions clíniques i les reunions de protocolització i de recerca, i es va impulsar la discussió i el consens en les actuacions d'ordre clínic. En segon lloc, la reconeguda escola quirúrgica vaginalista i de tractament del càncer genital dels CONILL, va fer acte de presència amb la pràctica d'un ampli ventall d'intervencions, entre les quals destacaren l'operació de Wertheim-Meigs-Okabayashi-Novak i la de Schauta-Amreich per al tractament quirúrgic del carcinoma del cervix, i l'operació de Halsted per al tractament del càncer de la mama. De gran transcendència per a la formació

Fig. 62. Dibuix del servei d'Obstetrícia i Ginecologia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. (Aurora Altisent.)

quirúrgica de molts ginecòlegs va ser l'organització periòdica de l'anomenada «Semana Ginecològica», teòrica i pràctica, en què hi participaren, amb membres del propi Servei, figures tan rellevants com PARACHE, DUMULIN, FAUVET, INGIULLA, etc. Per altre banda, cal assenyalar que, des de l'any 1963, es va instaurar la pràctica de la colposcòpia i el test de Papanicolau a totes les primeres visites, essent probablement un dels primers Serveis de Ginecologia de Catalunya en realitzar de forma sistemàtica el diagnòstic precoç del càncer de coll de l'úter; en aquesta tasca es van distingir, fonamentalment, en RAMON FAUS i en LLORENÇ CASANOVAS, com a citòlegs, i en MANUEL MÁRQUEZ, com a patòleg. En el terreny endocrinològic es van desenvolupar les diferents determinacions hormonals d'aquella època en el Laboratori del propi Servei, que dirigia en GASPÀ HERNÁNDEZ, i que van permetre entrar de ple en l'àmbit de la recerca clínica de la mà d'en PUJOL-AMAT, MÁRQUEZ, ESTEBAN-ALTIRRIBA, URGELL, MASSANAS i TARRATS; entre d'altres investigacions, cal destacar les referides a la corticotrofina (PUJOL-AMAT i ESTEBAN-ALTIRRIBA, 1965), al citrat de clomifèn (PUJOL-AMAT i cols., 1966) i en els primers estudis fets a Espanya amb contraceptius hormonals per via oral (PUJOL-AMAT i cols., 1967), totes elles publicades en revistes internacionals.

Un dels fets que millor reflecteix l'impuls innovador del Servei de Ginecologia i Obstetrícia de Sant Pau és l'organització, l'any 1964, de dues Reunions, dirigides per CONILL-SERRA, dedicades a temes considerats «tabú» en aquella difícil època: «Frigidez» (amb la participació, entre d'altres d'HELENE MICHEL-WOLFROM de París, F. ANGULO, J. M. DEXEUS, J. ESTEBAN-ALTIRRIBA i J. VILATELLA), i «Anticoncepció» (amb la participació de PUJOL-AMAT, ESTEBAN-ALTIRRIBA, POMEROL, etc.). Ambdues Reunions van ser publicades el mateix any, no sense crítiques per part de molts; la primera en una monografia editada

pel propi Servei i la segona en el núm. 2 de la nova revista «Cromosoma X», dirigida per GARRIGA ROCA. En l'àrea de la clínica obstètrica, dirigida per RIERA BARTRA, s'hi distingiren especialment MASSANAS, ROVIRA BELETA, SÁNCHEZ-BARRADO, etc.

Un dels fets més transcendents del Servei va ser la creació, sota la direcció d'en JOAN ESTEBAN-ALTIRRIBA, del «Departament d'Investigació Obstètrica», a finals de l'any 1964, des del qual es va participar en la renovació total de l'Obstetrícia en el món, amb la introducció del nou concepte de Perinatologia i de les noves tecnologies. La investigació del màxim nivell es va plasmar en nombroses publicacions i en la participació dels membres del Departament en els més importants fòrums internacionals d'aquells anys. Juntament amb ESTEBAN-ALTIRRIBA va destacar la tasca desenvolupada per ORIOL GAMISSANS, amb la col·laboració de SÁNCHEZ-BARRADO, S. GÓMEZ, J. MASSANAS i V. MÁRQUEZ.

Malauradament, l'ingent i altruista esforç realitzat pel grup d'en VÍCTOR CONILL (s'ha de recordar que en aquells temps la feina hospitalària a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau era voluntària i no remunerada) es va interrompre l'any 1968, per l'habitual interferència negativa dels estaments no mèdics del propi hospital. La dispersió dels membres del Servei van tenir com a detonant l'arribada de CARLES SOLER DURALL, nomenat l'any 1967 Director General de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Imbuït de la idea economicista de la medicina —i potser també, sense saber-ho, del després anomenat «pensament únic»— va començar a endegar el que ell mateix va qualificar com «tasca actualitzadora», creant el primer «organigrama funcional i jeràrquic de l'Hospital», sense cap respecte per molts dels professionals de prestigi de la casa. De la mà dels arquitectes SUBIAS, LÓPEZ-IÑIGO i GONZÁLEZ va projectar un edifici nou (any 1970) que encara avui (any 1998) espera ser començat. Sense negar-li d'altres possibles mèrits, es fa necessari responsabilitzar-lo, juntament amb l'Administració del moment, d'haver impedit la continuïtat d'un dels Serveis de Ginecologia i Obstetrícia de més prestigi mundial en aquella època.

La «diàspora» va començar amb la marxa d'ESTEBAN-ALTIRRIBA i MASSANAS a l'Hospital Clínic, l'any 1968, (on el primer es va encarregar, com a Professor Adjunt, de la II Càtedra de la Facultat de Medicina, fins l'arribada del nou Catedràtic JESÚS GONZÁLEZ-MERLO, el 1969), i va acabar amb el pas d'en VÍCTOR CONILL-SERRA a la I Càtedra de l'Hospital Clínic, juntament amb d'altres membres del seu equip (TARRATS, GAMISSANS, PUJOL-AMAT, YSCLA, etc.).

Després d'estar a punt d'ésser tancat, l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau es va començar a reorganitzar de nou, sota la gerència d'ELVIRA GUILERA. Vacant durant gairebé dos anys el lloc de Director del Servei de Ginecologia i Obstetrícia, el 4 de febrer de 1972 va ser nomenat Director en JOAN ESTEBAN-ALTIRRIBA, per concurs de mèrits; al mateix temps, per ser l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau seu de la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona, va ser nomenat, pel Ministeri d'Educació i Ciència, Catedràtic d'Obstetrícia i Ginecologia, iniciant l'etapa més llarga de direcció del Servei de Ginecologia i Obstetrícia (1972-1997).

L'esperit que havia de presidir aquest quart de segle de direcció del Servei va quedar plasmat en el «discurs d'entrada» pronunciat per ESTEBAN-ALTIRRIBA i publicat a la revista *Folia Clínica Internacional* (XXIII, 7-8, 1973). La transcripció d'algunes de les reflexions fetes en aquell discurs resulten avui prou

aclaridores, començant pel seu títol: *La labor de equipo en la Medicina de hoy*. Després d'una àmplia introducció es deia: «qualsevol forma de mutació de la medicina que comporti la despersonalització del metge o del malalt perverteix la comunicació entre els dos únics protagonistes de la realitat patològica»... «s'està confonent medicina d'equip amb medicina anònima, medicina organitzada amb medicina despersonalitzada, pensant que el metge cura malalties i no malalts...», per assenyalar poc després «la necessitat ineludible de la feina en equip com tribut imprescindible al tecnicisme i al progrés que fa inútil, estèril i impossible l'enciclopedisme individual d'altres temps». Aquesta feina en equip s'havia de concretar en «la creació d'unitats en les quals es polaritzin les activitats de cada grup de superespecialistes (perinatologia, reproducció, etc.)», advertint que aquesta tasca només es podria realitzar amb la integració dels metges «en una organització que posi al seu abast els mitjans estructurals, econòmics i tècnics necessaris», però assenyalant ja que es feia imprescindible la participació dels metges en la gestió, tot afirmant que «només amb la seva participació en els òrgans de gestió i per mitjà de la seva individualització dins de l'equip, el metge d'hospital podrà fer front a la seva inquietud, justament nascuda de la por a ser convertit en un nou proletari —alienat i cosificat— de la república». Per acabar de comprendre l'esperit del Servei de Ginecologia i Obstetrícia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau durant els últims 25 anys, només cal reproduir alguns paràgrafs del final de l'esmentat discurs. «La il·lusió per la feina ben feta —que desterra la mandra— i la disciplina i l'ordre interns —que fan avançar la feina en equip— permeten d'aglutinar, estimular i dirigir en aquells qui, en plena etapa de rendiment o de formació professional, produiran en el present i es capacitaran per prendre el relleu en el futur». «La veritable labor d'equip requereix col·laboració autèntica nascuda de l'amistat sense excloure la jerarquia, però entenent la jerarquia no com a comandament sinó com a servei».

Les intencionalitats apuntades expliquen, en gran part, l'evolució del Servei de Ginecologia i Obstetrícia al llarg dels anys, durant els quals es van anar aconseguint moltes de les fites proposades: feina sempre en equip amb individualització dels professionals (tant de l'àrea mèdica com de la infermeria i l'administració interna del Servei), organització de seccions específiques de les diferents branques de l'especialitat, formació i promoció dels joves valors, inquietud constant pel progrés, revertint-lo en l'assistència, la docència i la recerca, i intents constants, poques vegades exitosos, de participar en la gestió hospitalària.

En la primera etapa de posada en marxa del Servei si van aplegar, juntament amb alguns metges que van romandre a l'Hospital (entre els quals cal destacar a T. SÁNCHEZ-BARRADO, E. DELGADO, J. SANTALÓ, H. SANTANA, A. VERGÈS i A. LLAURADÓ), JORDI MASSANAS (que desenvolupà les funcions de sots-director), P. DURÁN-SÁNCHEZ (Cap de la Secció d'Obstetrícia), J. CALAF, LL. CABERO, LL. POUS, O. LENTI, E. GIRALT, M. DE SOSTOA, i A. RENÉ. Molt aviat es va crear la Secció de Ginecologia, des de llavors dirigida per ENRIC DELGADO, i es van incorporar tot un seguit de metges encara més joves, la majoria formats com especialistes ja a Sant Pau, que més endavant formaren part de llocs de responsabilitat dins del Servei; entre ells cal citar en P. VISCASILLAS, M. QUÍLEZ, I. ESCRIBANO, J. M. ADELANTADO, i molts d'altres. A la dècada dels 80 es van

crear las Seccions de Perinatologia (Cap: LL. CABERO), d'Endocrinologia ginecològica (Cap: J. CALAF), d'Esterilitat (Cap: P. VISCASILLAS) i, més tard, de Diagnòstic precoç del càncer (Cap: M. QUILEZ). La marxa d'en LLUÍS CABERO, l'any 1990, per ocupar la plaça de Cap de Servei de Ginecologia i Obstetrícia a l'Hospital de la Vall d'Hebron, va fer que la Secció de Perinatologia es convertís en Secció de Diagnòstic Prenatal, dirigida per en JOAN PARRA, també format en el Servei i llavors metge adjunt del mateix. Per últim, l'any 1995, la Secció d'Endocrinologia ginecològica va esdevenir la «Unitat de Reproducció», també dirigida per en JOAQUIM CALAF.

Al llarg dels anys, es van anar produint els lògics canvis que el pas del temps comporta en l'«staff» del Servei; en aquest sentit cal ressaltar la important tasca desenvolupada, en diferents etapes, per R. RIERA, J. SÁEZ, F. SALAMERO, M. VAZ, I. BOGUÑA, M. GUINOT ESPINÓS, E. CAPDEVILA, C. ESTEBAN i d'altres. L'any 1986 es va produir un fet de gran transcendència per a la sanitat pública catalana: la signatura amb la Conselleria de Sanitat del conveni Fundació Puigvert/Servei de Ginecologia i Obstetrícia de l'Hospital de Sant Pau, pel qual es va posar en marxa el primer programa de tècniques de reproducció assistida en un hospital públic de Catalunya; es va encarregar de la seva coordinació en PERE VISCASILLAS, primer, i en JOAQUIM CALAF, més tard; en ell hi destacaren també J. SUÑOL, R. BORDAS, P. PARÉS, M. J. SÁEZ, etc. L'última remodelació de les estructures funcionals del Servei va ser proposada a l'estament directiu de l'Hospital l'any 1996, per la creació de diferents Unitats i Seccions que responguessin plenament a les necessitats del moment, però les decisions polítiques ja preses pel futur de l'Hospital de Sant Pau van condicionar que la proposta fos desestimada per la Gerència i la Direcció mèdica de la casa. No es pot oblidar que els actes dels homes solen ser una conjunció de la pròpia voluntat amb els compromisos ordits per les circumstàncies; i l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau n'ha estat un exemple malauradament permanent al llarg de la seva història.

La precedent descripció de l'evolució de l'estructura organitzativa del Servei de Ginecologia i Obstetrícia és imprescindible per entendre la tasca desenvolupada durant aquest anys, sempre condicionada per l'orientació canviant i mai ben definida dels diferents òrgans de gestió de l'Hospital de Sant Pau.

L'assistència prestada en el col·lectiu de pacients que acudiren al Servei de Ginecologia i Obstetrícia va gaudir de la transferència a la clínica de cada dia de l'esperit capdavanter en la recerca i, no menys important, de la concepció humanística permanent de l'actuació mèdica, cosa que va donar lloc a una constantment manifestada satisfacció de les pacients i a uns resultats assistencials equiparables —i, en algun cas, millors— als de les institucions més prestigioses. Sense oblidar l'elevat nivell assistencial assolit en totes les branques de l'especialitat, mereixen especial referència, en aquest aspecte, els resultats de les àrees obstètrica i perinatal (que van gaudir, des de l'any 1973, de la col·laboració d'un equip de neonatòlegs d'extraordinària vàlua: O. ALTIRRIBA, X. DEMESTRE, A. RASPALL, etc.), els d'endocrinologia femenina (sempre amb la figura científica d'en JOAQUIM CALAF al front), i els de patologia de la mama (amb E. DELGADO, A. LLAURADÓ i I. BOGUÑA, sobretot, com a integrants bàsics de la unitat multidisciplinària de patologia mamària creada a l'Hospital a la dècada dels 80).

La recerca va ser una constant de les activitats desenvolupades en el Servei de Ginecologia i Obstetrícia, amb línies d'investigació, en general, ben definides i mantingudes al llarg de molts anys. Entre elles s'hi compta la intensa contribució en el progrés dels coneixements en àrees específiques com la perinatologia, l'endocrinologia, la reproducció, el diagnòstic prenatal, el diagnòstic precoç del càncer de mama i la detecció precoç de lesions precanceroses i canceroses del càncer genital, en especial el de l'endometri. En l'apartat perinatològic cal fer esment de la tasca continuada de PERE DURÁN, LLUÍS CABERO i A. REÑÉ, entre molts d'altres, amb nombroses publicacions i la continuada participació, junt amb ESTEBAN-ALTIRRI, a les més importants reunions científiques nacionals i internacionals de les dècades del 70 i del 80; donant continuïtat a la recerca perinatològica iniciada a la dècada dels 60.

En el camp de l'endocrinologia ginecològica també el Servei va adquirir molt aviat renom internacional en aspectes tan trascendents de la recerca com la patologia hipofisària, la síndrome dels ovaris poliquístics, el tractament hormonal substitutiu i d'altres.

En els demés àmbits esmentats de la recerca en el Servei de Ginecologia i Obstetrícia, han estat rellevants les contribucions en el diagnòstic prenatal, amb la introducció a Catalunya de la biòpsia corial, la funciulocentesi i la transfusió fetal intrauterina intravascular, de la mà de M. DE SOSTOA i J. PARRA, i amb la participació a importants reunions internacionals. Cal ressaltar també l'important ajut que per a l'estudi de l'endometri va representar el disseny del conegut «dabe», per part d'en M. QUÍLEZ.

Més de mil publicacions, una trentena de llibres i monografies, nombrosos capítols en llibres d'altres llocs, una significativa quantitat de tesis doctorals, la fundació l'any 1973 de la revista «Clínica e Investigación en Ginecología y Obstetricia», l'organització i participació en in comptables congressos, simposis, reunions i cursos, i la participació constant de membres del Servei en Comitès i Comissions, nacionals i internacionals, donen fe del nivell de la ingent tasca desenvolupada en el Servei de Ginecologia i Obstetrícia de Sant Pau, de manera ininterrompuda, des de l'any 1972 fins l'any 1996.

La important i àmplia labor de recerca, tan breument sintetitzada, adquireix molt més valor quan es té en compte que les seves fons de finançament de la mateixa van ser sempre extrahospitalàries i provinents de beques, ajuts a la recerca (FIIS, Areces, etc.), col·laboracions de la indústria farmacèutica, etc.; i que els seus suports van ser la constant preocupació pel progrés científic, per una banda, i l'entusiasme de tots aquells que hi van participar, per una altra. També s'ha de dir però, en aquest moment, que la recerca del Servei de Ginecologia i Obstetrícia va gaudir de l'estreta col·laboració d'altres Serveis de l'Hospital, en especial el de Bioquímica (els primers anys dirigit per en CONCUSTELL i després per en GONZÁLEZ SASTRE), el de Neonatologia (dirigit per O. ALTIRRI), el d'Anatomia Patològica (sobre tot a l'època de L. GALINDO), el de Microbiologia (dirigit per G. PRATS) i d'altres.

No es pot acabar un resum sintètic del que va ser el Servei de Ginecologia i Obstetrícia en els darrers 25 anys sense esmentar les seves tasques docents del mateix, per ser seu de la Càtedra de l'especialitat de la Universitat Autònoma de Barcelona, primer única i més endavant compartida amb d'altres Unitats docents. Més de tres mil metges varen cursar les assignatures d'Obstetrícia i de

Ginecologia en aquesta càtedra, prop de cent especialistes es van formar en el Servei de Ginecologia i Obstetrícia de Sant Pau, més de cent especialistes estrangers van completar la seva formació en aquell Servei, i en els cursos, simposis i màsters organitzats pel Servei es van inscriure uns quants milers de professionals nacionals i estrangers. Alguns dels principals responsables actuals d'importants Serveis d'Obstetrícia i Ginecologia de Catalunya han sortit del Servei de Ginecologia i Obstetrícia de l'Hospital de Sant Pau: el mèrit és només d'ells, però potser en aquest Servei van trobar el caliu humà i l'ambient clínic, científic i docent que tant importants són en l'orientació de la vida professional.

El març de l'any 1997 s'acabà la llarga etapa de direcció del Servei de Ginecologia i Obstetrícia per part d'en JOAN ESTEBAN-ALTIRRIBA. Uns mesos després va ocupar la Direcció del Servei, per concurs de mèrits, en JOAQUIM CALAF I ALSINA, una de les més brillants figures del panorama actual de l'especialitat.

(J. ESTEBAN-ALTIRRIBA)

HISTÒRIA DE LA GINECOLOGIA I OBSTETRÍCIA DE L'HOSPITAL CLÍNIC DE BARCELONA

L'Hospital Clínic s'inaugurà al seu actual emplaçament el 1906, divuit anys després que l'any 1888 s'hi col·loqués la primera pedra, amb motiu de l'Exposició Universal de Barcelona. Com tots els Hospitals Clínics fou l'Hospital de la Facultat de Medicina.

El vell Hospital de la Sta. Creu, construït el 1412, estava situat al carrer del Carme. L'Hospital procedí de la fusió dels vells hospitals barcelonins de l'època feudal. Fou Hospital Universitari fins el 1717, quan Felip V de Borbó, entronitzat per la guerra, suprimí totes les universitats catalanes, a excepció de la recentment creada de Cervera. Cinquanta anys després, el Col·legi de Cirurgia de Barcelona s'instal·là a un edifici de nova planta, al recinte de l'Hospital de la Sta. Creu. Després de la Reforma de 1843, es restaurà la Facultat de Medicina de Barcelona, situant-se al mateix carrer del Carme (a l'actual seu de la Reial Acadèmia de Medicina), i l'Hospital de la Sta. Creu tornà a ser oficialment Hospital Universitari, malgrat no haver perdut mai aquest caràcter. El 1906, amb la inauguració dels nous edificis de la Facultat de Medicina i de l'Hospital Clínic, a l'Eixample barcelonès, el vell hospital perdé el seu caràcter universitari i acabà sent traslladat a un edifici modernista d'Horta: l'Hospital de la Santa Creu i de St. Pau, iniciat el 1901, i acabat el 1930.

El nou Hospital Clínic s'organitzà en clíniques. Dues d'elles, les d'Obstetrícia i Ginecologia, foren dirigides respectivament pels professors BONET i FARGAS. L'any 1913, al jubilar-se el BARÓ DE BONET, un dels promotors de l'edificació del nou Hospital, fou el Dr. D. MATEU BONAFONTE qui accedí a la càtedra i a la direcció de la Clínica Obstètrica. El 1916, tres anys després de la jubilació del Dr. FARGAS, MATEU BONAFONTE canvià de càtedra i de clínica i passà a dirigir la Clínica Ginecològica, sent ocupada la d'Obstetrícia pel Dr. PERE NUBIOLA I ESPINÓS, antic ajudant del professor BONET.

La Reforma Calleja de 1928 unificà les dues assignatures en una sola disciplina, l'Obstetrícia i la Ginecologia. Des de llavors, les càtedres i clíniques es denominaren *Obstetrícia y Ginecología*. Aquesta unificació fou el germen d'una rivalitat que es féu palesa al llarg de les següents etapes de la vida hospitalària i

universitària, més fins i tot entre els integrants de les clíniques o escoles que entre els catedràtics caps de clínica.

Des de 1930 a 1933, el Dr. FRANCESC TERRADES I PLA, antic ajudant del Dr. FARGAS, succeí a D. MATEU BONAFONTE com a professor auxiliar numerari i cap de clínica, quan aquest deixà l'Hospital Clínic al guanyar per oposició la direcció del Servei de Ginecologia de l'Hospital de St. Pau. Aquest hospital, inaugurat el 1930, esdevingué també docent, quan el 1933 es creà la Universitat Autònoma.

Per aquestes dates, D. VÍCTOR CONILL MONTOBBIO guanyà per concurs de trasllat la càtedra que deixà vacant D. Mateu. Es féu càrrec, doncs, de la Clínica d'Obstetrícia i Ginecologia-2, antiga Clínica Ginecològica d'en FARGAS. D. Víctor inicià la seva Escola Ginecològica, mentre el Dr. NUBIOLA prestigiava l'Escola Obstètrica a la Clínica-2. La Reforma Calleja arribà als programes docents, però no a l'activitat assistencial i investigadora d'ambdues clíniques.

Encara que en bona part, la història de l'Hospital Clínic és la història dels catedràtics i caps de clínica, no hem d'oblidar aquells qui col·laboren amb ells i que, en ocasions, arribaren a succeir-los. Com tampoc podem oblidar d'altres metges anònims, però eficients, que contribuïren al prestigi de l'Hospital.

No podem citar a tots els col·laboradors d'en FARGAS, però sí als més destacats. RECASENS, que arribà a ser catedràtic de Madrid; BOI GUILERA, que guanyà la direcció de la Maternitat; TERRADES I PLA, que guanyà la direcció del Servei de l'Hospital de St. Pau; RULL, fill del seu antecessor a la càtedra; i D. VÍCTOR CONILL, que després del parèntesi de BONAFONTE, arribà a ocupar la seva càtedra. El BARÓ DE BONET tingué pocs deixebles; només NUBIOLA i ESPINÓS, el seu successor, brillà amb llum pròpia. Els primers deixebles de la Clínica Obstètrica de NUBIOLA, bressol de l'obstetrícia catalana, foren DALMAU, VILASECA, AGUSTÍ PLANELL, MUÑOZ-ARBAT i VANRELL CRUELLS, que arribà a dirigir l'Hospital de l'Esperança i més tard la Casa de Maternologia. NUBIOLA dirigí la Clínica durant 32 anys, temps suficient perquè hi desfilassin la majoria de tocòlegs catalans de la postguerra: ALONSO-BOIXADOS, CAMPOS NAVARRO, J. C. SEÑOR, GENOVER, RIBAS MAGRI, RIPOLL, LLATJÓS, LATORRE, el seu fill NUBIOLA SOSTRES, etc. Cap d'ells el succeí a la càtedra, però recolzà a BOTELLA LLUSIÀ en l'obtenció de la de Madrid. L'Escola BONET-NUBIOLA no donà cap altre catedràtic, però sí excel·lents tocòlegs.

CONILL MONTOBBIO ocupà la Clínica Ginecològica del Clínic durant 22 anys i formà a la majoria dels ginecòlegs catalans d'aquesta època: PUIG I ROIG, ÀLVAREZ-ZAMORA, SOSTRES, RODRÍGUEZ-SORIANO, LAILLA TORRES, RIPOLL NOBLE, TARRATS PIBERNAT, ALONSO SANTAMARIA, FÀBREGAS DAVI, ECHARTE, I. SALVANS, CASES ESTRADA, CASANELLES, SANMARTÍ FONT, BRUSTENGA, SALAMERO i molts d'altres joves que assoliren la seva plenitud al costat de D. VÍCTOR CONILL SERRA. No podem deixar de mencionar al Dr. OSTÉ, el seu ajudant «de tota la vida», i al Dr. NOVO GONZÁLEZ que, junt amb el seu fill, foren els dos catedràtics de la seva Escola formats a l'Hospital Clínic.

Tot canvià després de la Guerra Civil, tot i que NUBIOLA i CONILL seguiren a les seves respectives direccions de clínica fins que es jubilaren. El 1948 el primer, i el 1956 el segon.

Quan USANDIZAGA ocupà per trasllat la càtedra vacant de NUBIOLA, i la direcció de la Clínica-1 de l'Hospital Clínic, canvià l'equip de col·laboradors. Va

dur amb ell a BALLESTEROS, qui seguí a USANDIZAGA després de la seva jubilació, com a director de la Maternitat de la Seguretat Social de la Vall d'Hebron, a JOSÉ ANTONIO USANDIZAGA, que guanyà la càtedra de Valladolid; al seu fill JOSÉ M.ª USANDIZAGA; a EMILI GIL-VERNET, que després de la jubilació de CONILL MONTOBBIO ocupà la càtedra i la direcció de la Clínica-2 d'Obstetrícia i Ginecologia de l'Hospital Clínic. També als més joves com MUXÍ, MATEU ARAGONÈS, CAMPO, DOMINGO, PÉREZ SOLER, TRILLA, PÉREZ MORATÓ i BLANCO, entre d'altres. Tots el seguiren quan deixà l'Hospital Clínic per dirigir la flamant Maternitat a la Ciutat Sanitària Francisco Franco de la Vall d'Hebron. Finalment, ESTEBAN-CABALLERIA, BIEL, SALA PONSATI i GUILLERMO, deixaren també l'Hospital Clínic per dirigir els seus passos a d'altres hospitals o a la Medicina privada.

Els anys seixanta foren tristos per a l'Hospital. D'una banda, s'esvaí la possibilitat de construir un nou Hospital Clínic a Pedralbes —diu CORBELLA—, quan al director de llavors li semblà massa lluny, preferint remodelar algunes clíniques de l'actual edifici. D'una altra, es projectà a Madrid, a finals dels seixanta, la construcció d'un nou hospital a Esplugues. A la fi —diu el mateix cronista—, el pressupost assignat serví per edificar el nou Hospital Clínic de Valladolid.

La marxa de D. Manuel i la seva Escola a la Vall d'Hebron en aquell mateix període, deixà òrfena la Clínica-1, amb només l'empenta de PARDINA SUÑÉ, PUIG TINTORÉ, SIMANCAS, MIRATS i CABALLÉ, als qui de seguida s'hi uní ESTEBAN-ALTIRRIBA, que guanyà les oposicions de professor adjunt. Amb ell vingueren MASANAS ROSADO i VANRELL DÍAZ. Fou, però, un període curt, ja que la càtedra de D. Manuel la guanyà JESÚS GONZÁLEZ MERLO. S'inicià llavors la primera Escola Catalana de l'Hospital Clínic d'Obstetrícia i Ginecologia de la postguerra.

D. Jesús vingué només acompanyat d'AUSÍN i BURZACO, i trobà en ESTEBAN i IGLESIAS els amics que l'ajudaren en els seus primers passos per Barcelona. Esteban prengué, més tard, possessió de la direcció de St. Pau. I. IGLESIAS, procedent de la Clínica-2, havia estat encarregat pel Dr. Emili de la Clínica-1, quan D. Manuel es traslladà a la Vall d'Hebron.

Després de la jubilació de CONILL MONTOBBIO, el 1956, EMILI GIL-VERNET, professor adjunt de D. Manuel, ocupà la 2.ª Clínica, un cop guanyades les oposicions, i encara convalescent d'una greu malaltia que aconseguí superar. L'Escola de Don Víctor, de la qual tampoc sortiren catedràtics, es disgregà. Malgrat tot, molts dels seus col·laboradors tornaren a reunir-se sota la direcció de D. VÍCTOR CONILL JR., a l'Hospital de Sant Pau.

Don Emili trobà fàcilment joves valors com IGLESIAS, FORTUNY, DAVI, els germans CARARACH, CORTÉS, PÉREZ PICAÑOL, LAILLA JR., SENTÍS, ESCASANY, TERRADES BALET, ROYO TOMÁS, els seus dos fills Emili i Lluís, i alguns pocs de l'antiga escola de CONILL com CAMPOS NAVARRO, FLORES FLAQUER, FORNELLS, MURILLO, etc.

En aquest període ambdues clíniques practicaren maneres diferents d'assistir al part. USANDIZAGA era partidari de deixar que les dones parissin en pau; GIL-VERNET, en canvi, d'aplicar sistemàticament el Pentotal com anestèsia obstètrica. A la Clínica-1 només es practicaren forceps; a la Clínica-2, preferentment espàtules de Thierry.

El 1972, l'any següent de morir precoçment D. Emili, VÍCTOR CONILL SERRA ocupà la càtedra i la direcció de Clínica. A l'Hospital de St. Pau, CONILL creà una escola amb noms com ESTEBAN ALTIRRIBA, GAMISSANS, MÀRQUEZ, FAUS-PASCUCHI, ISCLA, GÓMEZ PÉREZ, DELGADO, etc. De l'escola de D. Emili, trobarà d'altres que s'incorporaran a la seva; FORTUNY, CARARACH i DAVI.

El 1971, el jove director Dr. ASENJO, féu una reestructuració organitzativa total de l'Hospital. Els catedràtics cediren magnànimament les seves Clíniques i s'incorporaren com a membres de la nova plantilla de l'Hospital, amb el càrrec —actualment a extingir—, de Caps de Departament Assistencial. Es crearen també les direccions de Servei i Secció en ambdós departaments. Les noves direccions de servei foren ocupades per IGLESIAS, al Departament de GONZÁLEZ MERLO, i FORTUNY, al de CONILL. ESTEBAN ALTIRRIBA passà a ocupar el càrrec de Cap de Servei de l'Hospital de St. Pau, i deixà vacant la seva plaça de professor adjunt, que ocupà VANRELL. El 1974 D. Víctor deixà la direcció de Departament per motius personals i ocupà el càrrec XAVIER IGLESIAS, de l'escola de GONZÁLEZ MERLO. El Departament Assistencial únic es féu realitat presidit per GONZÁLEZ MERLO, amb IGLESIAS com a Cap de Departament de la Clínica-2, i FORTUNY i VANRELL com a Caps de Servei.

La rivalitat entre ambdós Serveis i càtedres no fou ja possible, a l'unificar les antigues guàrdies i quiròfans. Només les sales d'hospitalització foren adscrites a un servei determinat. L'Hospital Clínic agrupà els serveis, ja que no hi havia departaments, en subdivisions. Des de la jubilació de GONZÁLEZ MERLO, la subdivisió d'Obstetrícia i Ginecologia fou presidida per XAVIER IGLESIAS, i els serveis, per FORTUNY i VANRELL. Aparegueren noves seccions, ocupades per PUIG TINTORÉ, CARARACH i BALASCH. La història dels Serveis d'Obstetrícia i Ginecologia d'aquest Hospital inicià una nova via, a l'integrar l'Hospital Clínic i l'antiga Casa de Maternitat en un Institut Clínic que englobà els Serveis d'aquests dos hospitals. La Corporació Sanitària Clínic i dos dels seus futurs Instituts, són ja una realitat.

(J. A. VANRELL)

CASA PROVINCIAL DE MATERNITAT DE BARCELONA

El 1953 es complí el primer centenari de la fundació de la Casa Provincial de Maternidad de Barcelona. La seva història, després de més d'un segle, encara segueix sent interessant.

La primera etapa de la Institució es desenvolupà a l'anomenada Casa de Misericòrdia, al carrer de Ramallers. Aquest va ser el període més èpic de la naixent «Casa de Maternidad». Després de trenta-cinc anys d'estira i arronsa s'aconseguí traslladar els Serveis a un lloc més higiènic, abandonant les males condicions del primer local.

El 1878 s'adquirí la finca «Mas Caballé», a Les Corts de Sarrià, on es traslladaren ràpidament els primers nens. No va ser fins el 1891 que va nèixer la «Sección de Maternidad», destinada a acollir a les mares solteres. L'1 de maig de 1896 s'installeu les primeres embarassades. L'edifici, una casa de camp, s'expandí a poc a poc, cobrint les necessitats cada cop més grans que s'anaven presentant. De seguida es veié desbordada pel nombre creixent d'asilades. Fou llavors quan començà a incubar-se la idea de dotar la ciutat d'un Centre Maternal, modern i capaç.

Va ser el professor FARGAS qui, després de molts anys d'estudi, presentà un projecte d'«Institución Maternal Catalana», aprovat per la junta de govern de la «Casa Provincial de Maternidad», el 24 d'abril de 1915. La realització parcial de l'estudi és la moderna Maternitat, i els edificis actuals una part d'aquell pla inicial.

Citar aquí a tots els qui, amb el seu entusiasme i fe, van realitzar el miracle de convertir un refugi de nens abandonats en una Maternitat moderna com l'actual, és una tasca ingent i poc menys que impossible. Malgrat tot, no podem enllestir aquesta ressenya del passat sense fer esment dels doctors RULL i CABOT, que el 1889 van proclamar amb decisió la necessitat de buscar uns allotjaments més dignes que els de la Casa de la Misericòrdia.

Segueix després la gran figura del mestre FARGAS, creador de la idea d'una Maternitat model. Prohom de la Ginecologia espanyola, treballà molts anys per aquest projecte, sense poder veure convertida en realitat l'obra de la qual ell en posà els ciments.

El doctor ZARIQUEY fou l'ànima que impulsà les obres del «Pabellón Rosa», el primer edifici del nou complex hospitalari maternal. I devem al doctor F. FÀBREGAS la ràpida construcció i acondicionament del «Pabellón Azul».

Per tot això no hauria servit de res si no s'hagués dotat la Maternitat d'una eficiència tècnica en l'ordre intern. Aquesta va ser l'obra del doctor BAUDILIO GUILERA. La labor clínica es convertí, sota la seva tutela, en una pauta que ja no s'abandonaria en els trenta anys en què va dirigir els Serveis d'Obstetrícia. Guiler va emprar a fons les seves energies, dia rera dia, any rera any, en una feina clínica d'alt nivell, sense compensacions d'ordre científic —no disposava de recursos per a la investigació—, al costat de les seves malalties, a quines prodigava els seus coneixements en una incansable continuïtat, junt amb un alt rigor professional.

El 1947, després de la mort de BOI GUILERA, el Dr. SANTIAGO DEXEUS I FONT fou nomenat director accidental de la Institució, càrrec que ocupà en propietat a partir de 1949.

El nou director amplià sensiblement la Casa, dotant-la de laboratoris clínics i d'anatomia patològica, banc de sang, etc., al temps que completà, amb experts professionals, els seus diversos Serveis mèdics i quirúrgics (anestesiologia, cirurgia vascular, medicina interna, etc.).

El 1958 aconseguí delimitar l'atenció obstètrico-ginecològica, de la pediàtrica, creant-se l'Institut Provincial de Puericultura, el primer director de la qual fou el Dr. MARTÍ CARBONELL I JUANICÓ. Al mateix temps, amb un esperit organitzatiu i conceptual poc freqüent encara en aquell moment, dividí la Casa en diferents Serveis i Consultes especialitzades, encarregant cadascuna d'elles a col·laboradors molt competents: Obstetrícia i Ginecologia (Dr. CARLES CARCELLER, DR. LL. GUILERA i R. FUSTER), Consultori d'Esterilitat (Dr. R. FUSTER), Centre de Lluita contra el Càncer o C. L. C. (S. DEXEUS I TRIAS DE BES), etc. Al Cos Facultatiu del llavors nomenat «Instituto Provincial de Maternidad» s'afegiren, donat el prestigi del mestre, professionals molt competents. Només a títol de recordatori citar a FORTÓ, R. ROS, J. M. SAS DE LA ENCINA, I. ROIG, XANDRI, A. PASQUAL, M. SALARICH, J. M. TORRENT, J. M. SEGUR, J. OLIVERAS SANMARTÍ, J. M. DEXEUS, C. BENACH, V. FONT SASTRE, J. M. GIRAU BACH, J. REIXACH, J. QUERALT, J. M. CARRERA, A. FERNÁNDEZ-CID, etc. En aquest pe-

riode es va formar un gran planter d'especialistes que ara ocupen llocs de rellevància a la Ginecologia catalana i espanyola.

Després de 20 anys de dirigir la Maternitat, SANTIAGO DEXEUS es jubilà (1967). El succeí en el càrrec el Dr. CARLES CARCELLER, que aconseguí que la Institució continués gaudint d'un alt nivell científic i assistencial durant tot el seu mandat. En aquesta tasca comptà amb l'eficient col·laboració de R. FUSTER i LL. GUILERA, a més de tot el Cos Facultatiu mencionat. Jubilat el Dr. CARCELLER, es féu càrrec de la direcció del Centre el Dr. LL. GUILERA (1977-1983). Però entre 1980-87, i per raons fonamentalment polítiques, l'organització assistencial i científica comença a trontollar. El Cos Facultatiu entrà en franca confrontació amb la nova administració socialista de la Diputació (1984-87). Un darrera l'altre, els nous gestors mèdics del Centre anaren dimitint (GUILERA, FORTÓ, SAS, etc.). Simultàniament, la Comunitat de Religioses Paüles, que des de sempre s'encarregà de la infermeria i la gestió dels diversos Pavellons i Seccions de la Casa de Maternitat, abandonà el Centre, produint-se una sensació de desmantellament general. La situació no es resolgué fins la dècada dels 80, quan el Dr. ANDRÉS ÁLVAREZ DE LA VEGA SANCRISTOBAL, director del CLC ocupà, primer provisionalment, i posteriorment amb caràcter definitiu (1987), la direcció de la Divisió de Toco-ginecologia de la Maternitat. Alguns dels fills de les personalitats que donaren dies de glòria a la Institució (C. CARCELLER, R. ROS, etc.), formaren el nucli dur d'un nou Cos Facultatiu que recuperà part del carisma de l'antic, superant la davallada de la dècada dels 80. Entre els metges adjunts actuals cal citar: E. BARRAU, V. CARDONA, W. DI MIZIO, A. GONCÉ, J. M. JIMÉNEZ, M. MUÑOZ, M. MONTANER, R. NONELL, V. PENALVA, A. PERICOT, J. L. POZA, O. TAMAYO, I. TEIXIDÓ, R. VIDAL i X. CAPARRÓS.

En el moment d'escriure aquestes línies, plana sobre la Casa una nova reorganització. D'acord amb el projecte «Prisma» de la Generalitat, sembla ser que el Servei d'Obstetrícia de l'Hospital Clínic es traslladarà a la vella Maternitat de Les Corts. També és possible que perdi el seu nom històric. (Casa Provincial de Maternidad). (Veure cap. 14). (J. M. CARRERA)

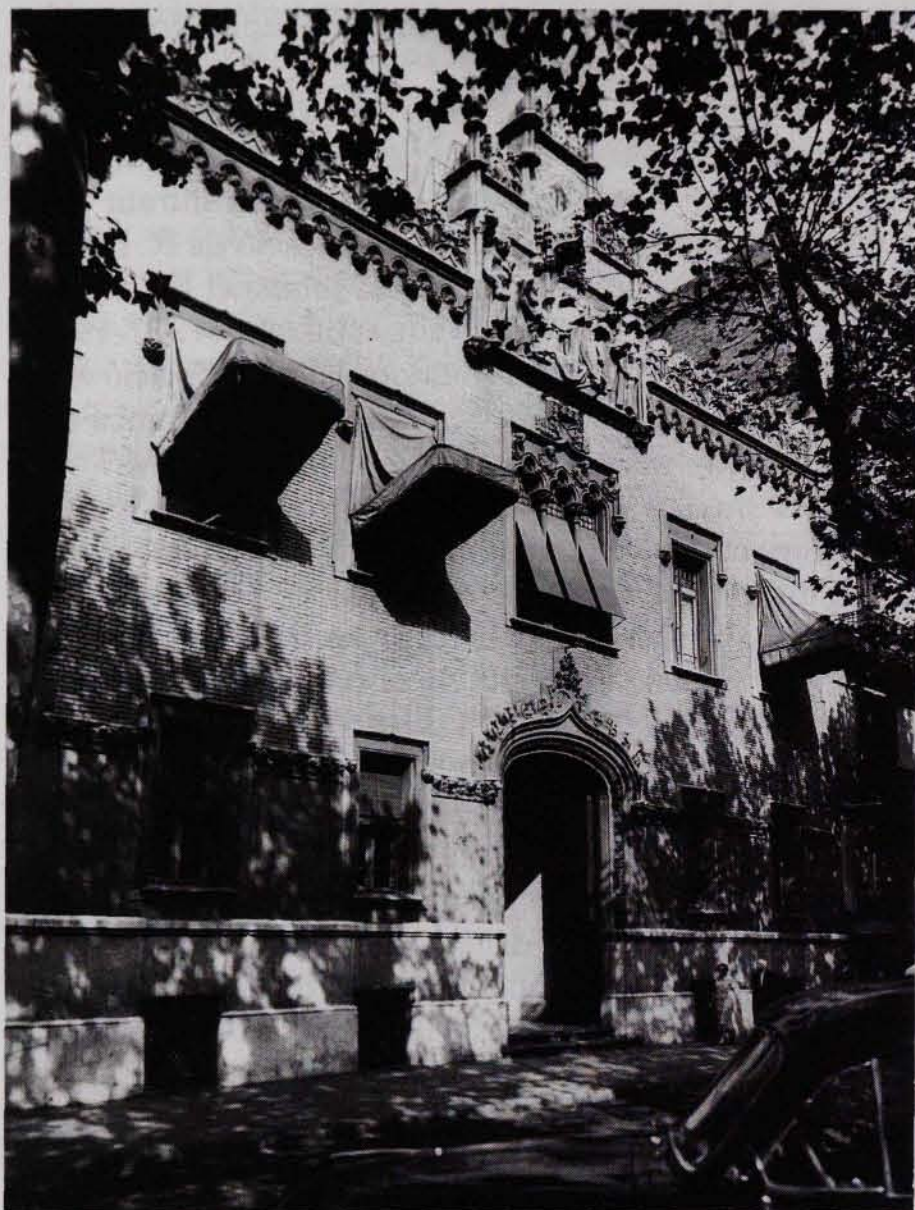
INSTITUT MUNICIPAL DE MATERNOLOGIA DE BARCELONA (LA LACTANCIA)

L'origen de la Casa de Maternologia es deu a l'acord del Consistori Municipal de Barcelona de 1903 de fusionar l'antiga «Casa de Lactància» del carrer de Valldoncella amb la «Visita d'embarassades» que funcionava provisionalment en el Dispensari del carrer de Sepúlveda.

La construcció de l'edifici de la Gran Via s'inicià l'any 1907 i s'inaugurà el 1r de Maig de 1913. Era un edifici modernista i en la seva construcció s'aprofitaren peces de l'enderroc d'altres edificis. La peça més emblemàtica fou la façana de la Casa Armeria Estruch de la plaça de Catalunya.

En el nou edifici, sota la direcció del Dr. ENRIQUE ROBLEDO NEGRINI, que no era tocòleg, però amb grans dots d'organitzador, es posà en marxa l'assistència d'embarassades, la secció de Puericultura sota la direcció del Dr. MACAYA, i la distribució de llet pels nadons.

Fins als anys 40 les activitats de la Casa eren més socials que assistencials. Continuava la distribució de llet i funcionava un menjador per a embarassades

FIG. 63. Institut Municipal de Maternologia (La Lactància) (1972).

necessitades. Sota la direcció del Dr. EMILI ARDÈVOL I MIRALLES va adquirir un gran relleu la secció de Ginecologia. Durant la seva direcció es va produir un fet que va marcar un gran canvi assistencial: la creació de tres places de Metge Intern de Guàrdia l'any 1945. Amb això l'assistència obstètrica que estava en mans de les llevadores, tenia un control mèdic continuat. Els tocòlegs numeraris feien la guàrdia des del domicili.

A la jubilació del Dr. ARDÈVOL l'any 1946, la direcció va recaure en el Dr. JOSEP FARRIOLS I CENTENA que ja formava part del Cos Facultatiu des de l'època del seu pare. La seva actuació va tenir dos aspectes: modernitzà les instal·lacions i la tasca assistencial i impulsà la vida científica de la Casa recolzat especialment pel Dr. MARTÍ GARRIGA I ROCA amb conferències i cursets, tasca que culminà en la constitució de la Secretaria General del III Congrés Hispano-Portuguès d'Obstetrícia i Ginecologia del qual el Dr. GARRIGA fou el Secretari (1950).

L'any 1953 se celebrà solemnement els 50 anys de l'Institut.

Un fet important durant el seu Directori fou l'ingrés en el Cos Facultatiu del Dr. SANTIAGO DEXEUS I FONT. La seva presència va provocar un gran canvi en la tocúrgia imperant.

A la jubilació del Dr. FARRIOLS, va ser substituït pel Dr. JOAN VANRELL I

CRUELLS per una decisió que trencava la norma de què el Director fos nomenat entre els membres del Cos Facultatiu de la Institució.

Durant els anys de la direcció del Dr. VANRELL 1956 a 1957 i en els del seu successor, Dr. JOSEP M. DEXEUS, la Casa de Maternologia adquirí el seu màxim prestigi tant per la labor assistencial com científica. Quedaren ben estructurats els Serveis d'Obstetrícia (Cap Dr. CARULLA), Ginecologia (Cap Dr. CONDEMINES i Dr. COMAS) i Neonatologia (Cap Dr. BUXÓ). El Dr. GARRIGA I ROCA fou nomenat Cap del Servei de Puericultura Pre-natal. Funcionava amb eficiència el Laboratori Central d'Anàlisis Clíniques annex, el Servei de Radiologia i el Servei d'Anestèsia.

L'activitat assistencial queda reflectida en el fet que el nombre de parts va sobrepassar en molt els 2.000 anuals i les intervencions ginecològiques van superar les 250 anuals. Les visites a les embarassades i les de pediatria es feien també en els dispensaris de barri.

Tota aquesta labor es va veure interferida l'any 1968 en dur-se a terme una gran reforma de la infraestructura que obligà a una estada temporal a l'Hospital de l'Esperança.

De la labor científica en queden nombroses publicacions i actes científiques (cursets, simposis, etc.).

Quan l'any 1973 el Dr. JOSEP M. DEXEUS demanà l'exedència, fou nomenat Director el Dr. ANTONIO VEGA, amb qui començà un període difícil per a la Casa car les altes instàncies de la Sanitat Municipal començaren a gestar la idea de desmantellar l'Institut en un moment en què la reforma donava els seus fruits.

En aquest període, que va fins el 1981, la direcció fou exercida pel Dr. ANTONIO VEGA i de forma accidental pel Dr. JOAN COMAS i pel Dr. FERNANDO PONT, ja que el Dr. VEGA fou nomenat director del Complex Hospitalari del Mar amb atribució sobre la Casa de Maternologia.

La primera empenta pel desmantellament de la Casa es produí a les darres de 1975 sent alcalde el Sr. VIOLA i Tinent d'Alcalde de Sanitat el Dr. CRUELLES, amb la decisió de traslladar-la a l'Hospital d'Infecciosos, però davant la protesta ciutadana recolzada per la premsa varen desistir momentàniament del projecte, però l'any 1981 sent regidor de Sanitat el Dr. SOLER I SABARIS, es va consumir el desmantellament amb el trasllat dels nuclis principals a l'Hospital de la Mare de Déu de l'Esperança i Hospital del Mar.

Durant els 68 anys del seu funcionament, la Casa de Maternologia va acomplir una important funció assistencial i científica. En la secció de Metges Interns de Guàrdia es va formar un gran planter d'especialistes que ara formen part de la Ginecologia Catalana i de la nostra Societat, a la qual hem d'agrair aquest record.

(J. COMAS I FUNALLET)

HOSPITAL DEL SAGRAT COR - QUINTA DE LA SALUT L'ALIANÇA

El dia 15 de gener de 1980, l'assemblea de compromissaris de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat, aprovà per majoria la venda de l'Hospital del Sagrat Cor a la Quinta de Salut L'Aliança. La venda es consumà el dia 24 de març i d'aleshores es va incorporar a l'oferta assistencial de la Mutualitat.

Ambdós Centres, tenen una llarga tradició històrica i han mantingut un lloc

important en el desenvolupament sanitari de Barcelona i la resta de Catalunya.

El dia 8 de març de 1879, en una reunió que tingué lloc al Palau Episcopal, impulsat per un grup de senyores de la burgesia barcelonina, s'aixecà l'acta de constitució d'un hospital que duria el nom d'«Hospital de Nuestra Señora del Sagrado Corazón de Jesús».

Els seus estatuts promovien l'admissió de malalts sense distinció de sexe, edat ni credo, essent, però, la Religió Catòlica la pròpia de la Institució. S'encomanava l'assistència a les Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül i quedava constància, també, que la Junta Directiva la presidiria un eclesiàstic.

El dia 28 d'abril de 1879, es lloga una casa a l'Eixample, al carrer de Roselló i s'hi habiliten una sala d'operacions, una sala d'homes i una de dones, les dependències de la Comunitat Religiosa, la cuina i un magatzem. En dues peces auxiliars s'hi col·loca la casa del sacerdot amb una Capella i les consultes externes, sala d'espera i farmàcia. El 16 de juliol s'esdevingué l'acte solemne de la inauguració.

L'activitat de l'Hospital fou molt intensa, i els èxits assolits, portaren a la Junta Directiva a plantejar-se la qüestió de construir un edifici propi i definitiu per a l'hospital.

El 4 d'abril de 1881, comencen les obres a l'actual emplaçament, i el 29 de juny de 1883 se celebra la inauguració, i els malalts són traslladats en processó al nou establiment. Aleshores n'era director mèdic el Dr. SALVADOR CARDENAL I FERNÁNDEZ.

L'Hospital, fou projectat com un centre d'especialitats: Malalties Generals (el que després seria Medicina Interna), Cirurgia General, Oftalmologia i Vies Urinàries.

El Servei de Cirurgia que integrava la Ginecologia, com era habitual en aquella època, va ser el que va adquirir una major rellevància gràcies a CARDENAL. L'any 1879, havia estat a Viena i havia conegut la teoria de Lister, acceptada a Anglaterra i Alemanya, discutida i poc acceptada a França i pràcticament desconeguda a Espanya. CARDENAL va imposar els criteris de l'asèpsia i l'antisèpsia, i el 1881 practica la primera laparotomia que es feu a Espanya. L'any 1886 a l'Hospital s'havien practicat 111 laparotomies amb un bon nivell d'èxit en les afeccions ginecològiques. Les sessions quirúrgiques de CARDENAL eren seguides per nombrosos metges. Figures de la cirurgia europea com ara BILLROTH i KOCHER hi van fer també intervencions.

El Dr. CARDENAL va forjar tota una escola de cirurgians, d'on sortiren grans figures del nostre país. Hem de citar com a deixeble destacat, SEBASTIÀ RECASENS I GIROL, que ingressà al servei de CARDENAL fins el 1902, any en què guanyà la Càtedra d'Obstetrícia i Ginecologia de la Facultat de Medicina de Madrid. El professor RECASENS ha estat considerat com el veritable fundador de la Ginecologia Espanyola. Fou el Tocòleg de la Casa Reial i assistí tots els parts de la Reina Victòria Eugènia.

Entre molts d'altres col·laboradors de CARDENAL, hem de citar a JOSEP GIRONA I TRIUS, que deixà l'Hospital per fer-se càrrec de la Direcció de la *Quinta de Salut L'Aliança*.

L'afluència de malalts a l'Hospital des de la seva fundació, fou molt important, però amb el tombant de segle, la situació hospitalària de Barcelona canvià. S'inauguren l'Hospital Clínic i la nova Facultat de Medicina al carrer de Casa-

nova, comença la construcció de Sant Pau i la Quinta de Salut L'Aliança inicia la seva expansió, cosa que resta un bon percentatge de malalts.

Després de la mort de CARDENAL (1927) s'establí una separació entre Cirurgia i Ginecologia, fins aleshores integrades en un mateix servei.

El nomenament del Cap de Servei de Ginecologia fou conflictiu. Es presentaren molts candidats de gran prestigi i d'entre tots foren elegits... JESÚS PÉREZ ROSALES i ARTUR GALOFRÉ i AUGER. El Patronat i la Junta Directiva no es posaven d'acord per elegir-ne un, i acordaren crear dos Serveis de Ginecologia I: Dr. A. GALOFRÉ i Dr. M. COLET Ginecologia II: Dr. J. PÉREZ ROSALES i Dr. F. TORRUELLA. L'any 1932 morí A. GALOFRÉ, i Ginecologia quedà reduïda a un sol servei. El Dr. PÉREZ ROSALES desenvolupava una gran activitat amb la col·laboració d'altres metges com S. PÉREZ DEL CASTILLO, A. SÀRRIES I SUAÑA, i J. COROMINES I MOLL.

Durant els primers dies de la Guerra Civil, l'Hospital fou comissat per la CNT. Poc temps després, la Generalitat prengué possessió de l'Hospital i canvià el seu nom pel d'*Hospital Cardenal*.

L'activitat hospitalària, pràcticament nul·la els primers dies, s'anà normalitzant lentament, malgrat la deserció de molts caps de serveis, i després de tots els membres del cos facultatiu reclamats i incorporats a files.

El 26 de gener de 1939, entren les tropes franquistes a Barcelona i, pocs dies després tornaren les religioses, que ateses les circumstàncies, havien abandonat l'Hospital. Es va restituir el nom i es va tornar a constituir la Junta de Senyores i el Patronat.

Els metges que tornaren després de la Guerra, per incorporar-se als serveis de l'Hospital, hagueren de passar pel control de depuració política. Es reorganitzà el Cos Facultatiu i el Dr. JESÚS PÉREZ ROSALES es reintegrà al seu servei de Ginecologia amb la col·laboració d'AGUSTÍ SÀRRIES I SUAÑA, RICARDO MARTÍN DE PAZ i JOSEP ORIOL BOSCH I SALA.

L'any 1944, es signà el conveni entre el Patronat de l'Hospital i la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat. S'atorgà l'administració a les religioses i s'emprenen obres diverses.

L'any 1954, es generà una revisió del conveni amb la Caixa, i es fixà una delegació de les funcions del Patronat en favor d'aquesta.

L'any 1962, se signà el tercer conveni amb la Caixa, i el novembre de 1963 s'aprovà l'ampliació de l'Hospital.

L'activitat assistencial augmentava, i el volumen creixent de consultes externes, provocà l'increment de malalts a l'Hospital. Faltaven llits, i per resoldre aquest problema, es va suprimir l'adscripció de llits per servei. Aquesta disposició afectà profundament al Dr. PÉREZ ROSALES, i decidí presentar la dimissió, que fou acceptada.

La plaça que deixava vacant PÉREZ ROSALES, es posà a concurs i s'atorgà al Dr. JOSÉ ANTONIO RODRÍGUEZ SORIANO, que prengué possessió el 1964. Desenvolupà una gran activitat científica i clínica, amb la col·laboració de SÀRRIES BATISTA, ALONSO SANTOS, SOLSONA MIRÓ, i CASTELLÀ SEGARRA entre molts d'altres metges.

L'any 1967, el nou bisbe de Barcelona, el Dr. MARCELO GONZÁLEZ MARTÍN renuncia el seu càrrec al Patronat, i cedeix els seus drets al màxim responsable de la Caixa.

El març de 1971, s'inaugurà el primer dels dos edificis projectats, i la segona edificació s'obre el juliol de 1976.

L'any 1978, es constitueix un nou Patronat, format per juristes i economistes, interessats en donar una nova orientació a l'Obra Social de l'entitat, i dos anys més tard el 1980, es produeix la venda a la Quinta de Salut L'Aliança.

El novembre de 1987, s'inaugurà a l'Hospital el primer Servei de Obstetrícia, dirigit pel Dr. J. RIBAS I BARBA, com a Cap de Servei, seguit per un grup de col·laboradors al qual s'incorporaren tocòlegs de l'Hospital Central de L'Aliança. Alguns segueixen vinculats a l'Hospital, però d'altres el deixaren definitivament. Cal recordar a E. PRIM, E. CORTADELLAS, R. DOMEQUE i J. GARCIA CI-RERA.

L'any 1903, una associació gremial fundada per a la defensa de la classe, la Societat L'Aliança, Germandat de Cambrers de Barcelona, tenia organitzada una secció d'ajut per als casos de malaltia, de la qual era metge el Dr. JOSEP GIRONA I TRIUS.

En aquella època, la majoria de cambrers no tenien casa pròpia i residien en els mateixos establiments on prestaven els serveis. Per tot això, els darrers dies de febrer d'aquell any, el Dr. GIRONA donà una conferència en el local de L'Aliança, situat en el pis principal del número 3 del carrer Quintana, en la qual posà de manifest la necessitat de procurar-se els mitjans per a la defensa de la salut dels allí reunits. Propugnà la idea de fer l'assaig d'una clínica particular, llogant un pis i moblant-ne convenientment dues o tres habitacions. La resta la deixarien a una família perquè l'habitessin sense pagar res, però amb l'obligació de tenir cura dels malalts de la Societat que hi fossin hospitalitzats.

La proposta del Dr. GIRONA va ser aprovada immediatament, per unanimitat, però a l'hora de posar-la en pràctica, es va llogar no un pis, sinó una vil·la situada a la plaça de la Torre número 3 de Sant Gervasi. D'aquí sorgeix la *Quinta de Salut L'Aliança*, una vil·la aïllada amb capacitat per a nou malalts.

El dia 4 de maig de 1904 en té lloc la inauguració oficial, amb la presència del Governador civil, representants de l'Ajuntament, de la Universitat, de la premsa local i tot el personal de la casa.

L'ingrés de noves entitats de treballadors, i vist el creixement d'afiliats, va fer necessari buscar un nou local. El 20 de març de 1906, la casa es va traslladar a una torre de Gràcia, al carrer de Còrsega, preparada per a 25 llits.

L'onze d'octubre de 1914, l'assemblea de la Societat referenda l'adquisició d'un edifici de propietat. La família GRINÓ ofereix els actuals terrenys de l'Hospital Central, i el 22 de desembre de 1917 es traslladen els primers malalts al Palau de la Mutualitat.

L'augment d'associats, i per conseqüent la major aflluència de malalts feia necessari d'ampliar l'Hospital. El 26 de setembre de 1921, es comencen les obres de l'ala esquerra de l'edifici central.

L'any 1929, L'Aliança celebra els 25 anys. Dels 88 malalts atesos el primer any s'ha passat als 3.600 acollits en els 270 llits del Palau de la Mutualitat. 350 llits més estan en construcció. L'Aliança ja era la Institució particular més important d'Espanya, amb un Cos Facultatiu compost de 40 metges de distintes especialitats, amb 12 practicants i auxiliars i amb 40 infermeres, preparades per l'Escola que funcionava a l'Hospital des de 1926.

En aquell temps, els parts eren assistits per llevadores, i de les distòcies, així com de la Ginecologia, se'n feien càrrec el Dr. J. M. SEGÀ I TORRES, i el Dr. CASANOVAS I CAMPS.

El dia 6 d'abril de 1930, s'inaugurava el nou edifici annex al Palau de la Mutualitat. Més tard hi tingué lloc el trasllat dels primers consultoris.

L'any 1933, s'havien assolit els 100.000 associats.

El 12 d'agost de 1936, tot just començada la Guerra Civil, la Generalitat es va apropiari de la Institució. Va ser una mesura que li va restar independència, però que alhora la va protegir. L'any 1938, l'edifici de Castillejos fou destinat a Hospital Militar.

L'any 1939, es va iniciar una etapa caracteritzada per la implantació assistencial de l'Aliança arreu de Catalunya, adquirint clíniques o establint convenis amb hospitals comarcals.

El servei de Ginecologia, dirigit pel Dr. M. CASANOVAS, comptava amb la col·laboració del Dr. J. SANMARTÍ I RIGOL.

El servei de Maternitat, que dirigia el Dr. J. M. SEGALÀ, havia incorporat al Dr. M. PRIM I ROSELL, i al Dr. LL. POUS I PUIGMACIÀ.

El juny de 1944, es feu càrrec del servei de Ginecologia, el Dr. J. SANMARTÍ I RIGOL. Poc temps després, s'incorporà el Dr. J. M. URGELL I ROCA i més tard, juliol de 1953, el Dr. LL. GUILERA I SOLER.

El mes de maig de 1956, la Clínica Central va inaugurar un nou edifici annex al vell, situat a la cantonada de l'Avinguda Sant Antoni M. Claret i del carrer Padilla, per a l'atenció de la demanda creixent dels socis.

El servei de Maternitat, havia ampliat la plantilla amb la col·laboració d'altres metges, com S. XUMETRA, R. DOMEQUE, R. CASTAÑER i E. ROST. Durant els anys següents (dècada dels 60) es van incorporar al servei, E. GRATACÓS, V. BADIA i M. POZO.

El servei de Ginecologia, també incrementà la seva plantilla, amb la incorporació l'any 1968, d'A. CLIVILLÉ, E. DELGADO, i J. OLARRA. Poc temps després, s'incorporà GARCÍA ESQUIROL, i més tard, M. RIMADA i S. URGELL.

L'any 1972, el Dr. LL. POUS I PUIGMACIÀ, fou nomenat Cap de Servei d'Obstetrícia. Quan morí (1975) la vacant l'ocupà el Dr. E. ROST I MACAU.

L'any 1975, van entrar en funcionament els nous Consultoris, amb un edifici de deu plantes i tres soterranis.

L'1 de juliol de 1981, es nomenà Cap de Servei de Ginecologia, al Dr. J. M. URGELL I ROCA, per la Jubilació del Dr. SANMARTÍ. El Dr. URGELL, desenvolupà una intensa activitat clínica, i demostrà una gran habilitat en el quiròfan. Fou un mestre indiscutible, pels que varen tenir la sort de treballar al seu costat.

El 24 de març de 1980, l'Aliança va comprar l'Hospital del Sagrat Cor, incorporant-lo a la seva xarxa assistencial.

L'any 1984, L'Aliança comptava amb uns 300.000 mutualistes i oferia 1.700 llits en 14 centres.

En els últims anys, es va produir una disminució de mutualistes com a conseqüència, especialment, del pas de treballadors autònoms al règim general de la «Seguretat Social».

El 31 de gener de 1986 es jubilà el Dr. J. M. URGELL I ROCA. Aleshores, la Junta Delegada de L'Aliança, va decidir l'acoblament de la Ginecologia i Obstetrícia en un sol servei.

La plaça de Cap de Servei de Ginecologia i Obstetrícia, es portà a concurs, i s'atorgà al Dr. ANTONI CLIVILLÉ I PEDRÓS que prengué possessió l'1 de setembre de 1986.

Un any més tard, la Junta Rectora de L'Aliança, prengué la decisió de traslladar la Tocologia a l'Hospital del Sagrat Cor. Un grup d'especialistes s'hi van traslladar, alguns s'integraren a Ginecologia, com el Dr. J. MARTÍ I FLO, i el Dr. P. VIGUER I ROVIRA, i d'altres deixaren l'hospital definitivament, després de molts anys de dedicació, com R. CASTAÑER I FERRAN, E. GRATACÓS I FREIXAS, V. BADIA I ESTOPÀ, M. POZO OROZCO i J. BARBER GONZÁLEZ.

L'any 1993, L'Aliança es plantejà un dimensionament i adequació de la seva xarxa assistencial a Catalunya, i dins d'aquest pla, es realitza una fusió entre l'Hospital del Sagrat Cor i l'Hospital Central de Barcelona.

La Junta Rectora de L'Aliança amb reunió extraordinària, celebrada el 17 de febrer de 1994, aprovà l'Organització de la Direcció Mèdica i del Cos Facultatiu, i va nomenar, Directors de Serveis de l'Hospital Fusionat de Barcelona. Entre d'altres, es nomenà Director del Servei de Ginecologia i Obstetrícia, al Dr. Antoni Clivillé i Pedrós. El Servei passà per una reorganització, i d'aleshores, quedà constituït de la següent manera: Director i Cap de Servei, Dr. ANTONI CLIVILLÉ I PEDRÓS; Responsable d'Obstetrícia, Dr. JAUME MARTÍ I FLO; Membres del Cos Facultatiu: Dr. JOAN CARLES CATLLÀ I SAENZ, Dr. FERRAN MATEU I LÓPEZ, Dr. ENRIC MOLINER I LLETJÓS, Dra. NÚRIA MONTAL I BORDAS, Dr. JAUME RIBA I OLIVÉ, Dra. MONTSERRAT RIMADA I MATEU, Dr. ANTONIO RODRÍGUEZ RIGAU, Dr. DELFÍN SOTAR ARIAS, Dr. SANTIAGO URGELL I MORERA, Dr. IGNASI VALLS I MASANA, Dr. PERE ANTONI VIGUER I ROVIRA, Dr. MANUEL ZAPATA TRELLES.

L'Hospital del Sagrat Cor, es hospital docent associat amb la Universitat de Barcelona, i s'hi imparteix docència de pre-grau i postgrau. Ha estat també acreditat per a la formació de metges especialistes. (A. CLIVILLÉ)

SERVEI DE GINECOLOGIA DE L'HOSPITAL DE LA MARE DE DÉU DE L'ESPERANÇA

L'Hospital de l'Esperança va néixer amb la finalitat d'acollir els malalts incurables que no eren admesos en la majoria d'hospitals de Barcelona, en 1922. Instal·lat a la Barceloneta en pavellons de fusta «Docker» que no reunien ni capacitat ni condicions higièniques, en 1925 es destinà una part dels recents construïts pavellons de l'Hospital d'Infecciosos a l'anomenat «Hospital d'Incurables», que canvià definitivament el seu nom, tan poc prometedor, pel nom d'«Hospital de Nuestra Señora de la Esperanza».

L'atenció ginecològica de les malaltes estava a càrrec del Dr. J. COMAS I CAMPS i del Dr. J. VANRELL I CRUELLES.

En iniciar-se la Guerra Civil i davant el greu risc que representava la seva situació a la zona portuària, es traslladà a un vell edifici, antic Manicomi de Belén, situat al Turó de Collserola (Vallvidrera).

En 1945 fou traslladat a l'emplaçament actual, un nou edifici de l'Avinguda de Sant Josep de la Muntanya, del qual s'havia inaugurat la primera fase i que va beneficiar-se de successives ampliacions en 1954, 1958 i 1968.

El Servei de Ginecologia començà a funcionar com a tal l'any 1947; el seu

fundador fou el Professor Dr. JOAN VANRELL I CRUELLS, universitari de primera línia, de gran capacitat de treball, estimulat per fer treballs i publicacions, desplegà un ardent interès i una activitat que li van valdre gran estima.

Els seus col·laboradors van ser el Dr. JOAN COMAS I FUNALLET i el Dr. JOSEP M. VILARRASA I COCH.

Dins de la relativa capacitat del servei es realitzà una intensa activitat científica. A més del dispensari general, durant molts anys, en va funcionar un dedicat als estudis de l'esterilitat. Es posà en marxa un laboratori per a investigacions hormonals dirigit pel Dr. G. HERNÁNDEZ RIERA. S'organitzava anualment un curset en col·laboració amb d'altres Centres Ginecològics sobre Càncer d'úter. Prolapse uterí, Menopausa, etc.

Es participà en la majoria de congressos tant nacionals com i internacionals; citem com exemple la participació l'any 1950 al «III Congrés Hispano-Portuguès d'Obstetrícia i Ginecologia»: sessions operatòries a l'hospital sobre tècniques d'Histerectomia total per mioma. Comunicacions sobre temes del Congrés i en col·laboració amb el Servei de Cardiologia (Dr. MARTÍNEZ GONZÁLEZ).

En 1956, en ser nomenat el Dr. VANRELL director de la Casa de Maternologia, el Departament continuà atès pels seus ajudants, però annexat al Servei de Cirurgia General; Dr. J. MAS I OLIVER. Es publicaren nombrosos treballs des de l'any 1957 al 1962 a la revista «Cronicismos», òrgan del Cos Facultatiu de l'Hospital.

L'any 1981, amb el trasllat de l'Institut de Maternologia, el Servei de Ginecologia propi de l'hospital va desaparèixer. El Dr. MANUEL MARIÑO va ésser nomenat Cap del Servei de Toco-Ginecologia, format per les Seccions d'Obstetrícia, Neonatologia i Ginecologia. La tasca assistencial va començar a bon ritme ja que hi havia suficient personal, es disposava dels arxius clínics i les usuàries de la Casa de Maternologia seguien donant la seva confiança al Servei i als seus metges.

Fins el 1987 van funcionar les tres Seccions però, donat que l'assistència obstètrica necessita molt de personal per a poder mantenir una continuïtat, les Seccions d'Obstetrícia i Neonatologia van fusionar-se amb les de l'Hospital del Mar. En els sis anys d'activitat obstètrica s'assistiren 2.732 parts. A partir de 1987 va quedar exclusivament funcionant el Servei de Ginecologia amb un migrat equip mèdic.

Des de 1981 fins a l'actualitat, la labor assistencial ha estat molt intensa amb la consulta externa i les sessions operatòries sempre a ple rendiment. Es venen realitzant unes 2.900 visites ginecològiques i unes 300 intervencions anuals.

La labor científica ha quedat palesa en els Cursos d'Actualització d'Oncologia Ginecològica, acreditats per la Universitat Autònoma de Barcelona com a estudis de Doctorat, que anualment es vénen realitzant des de ja fa onze anys. També cal destacar la formació de Residents, Metges Assistents i l'assistència a Congressos i Cursos en qualitat de ponents i presentació de Comunicacions.

(J. M. VILARRASA I COCH, i P. J. FIGUERAS I ESTIL·LES)

L'INSTITUT DE LA DONA QUE TREBALLA (SANTA MADRONA)

El 1901 es fundà el «Montepío» o «Mont de Pietat» de Santa Madrona, pel prevere GAIETÀ SOLER PEREJOAN.

El 10 de març, l'esmentat «Montepío» s'integrà, amb el nom d'«Institut de la Dona que Treballa», a l'Obra Social de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, el fundador i primer director del qual fou D. FRANCISCO MORAGAS BARRET. La secretària general de l'Institut fou la Sra. MERCEDES PIÑOL.

El 1921 s'inauguraren els dispensaris del carrer Baix de Sant Pere, i la Clínica de Cirurgia, al carrer Escorial. Vinculat a la Caixa, l'Institut adquirí un gran dinamisme, comptant ja amb 6.000 sòcies.

El 1924, l'Institut de la Dona que Treballa, a la seva secció d'Assistència Mèdica, tingué al seu càrrec el Servei Mèdic del «Montepío» de Santa Madrona, els Dispensaris de l'Institut, l'Assistència domiciliària de l'Obra Maternal, la Clínica de Cirurgia de Santa Madrona i l'Escola d'Infermeres del mateix nom.

L'any 1928, començà a funcionar la Clínica Maternal, situada al carrer Torrent de les Flors. Es traslladaren, a més, els Dispensaris, a la planta baixa de l'edifici que té la Caixa a la Via Laietana, que va des del carrer Baix de Sant Pere a la seva part alta, cosa que dóna idea de la superfície destinada, estant cadascun d'ells dedicats a una especialitat diferent. Hi havia, també, laboratori per anàlisis clíniques, serveis de Radiologia, oficines, etc.

Per als serveis d'Obstetrícia, Barcelona ciutat es trobava dividida en dues meitats, ateses pels equips dels Drs. DEXEUS i FONT i FARRIOLS i CENTENA. Entre els anys 1921 i 1926, ambdós inclusivament, el nombre total de parts en tots dos Serveis, sumen 1299. Mentrestant el Dr. PONJOAN atenia la Ginecologia a la Clínica de Cirurgia.

El 1935, l'Institut de la Dona que Treballa tenia a Barcelona les Clíniques de Medicina, Cirurgia i Maternal, més dues a Mallorca i Menorca, i Dispensaris a Lleida i Eivissa.

Des del 1943, l'Institut de la Dona que Treballa tornà a dir-se Institut de la Santa Madrona.

El 1950, la Clínica Maternal passà del carrer Torrent de les Flors a l'edifici abans ocupat per l'Institut Educatiu per a sordes-mudes i cegues, situat al Passatge Méndez Vigo, entre els carrers Aragó i Llúria. En aquesta Clínica Maternal, i entre els anys 1934 i 1950 (ambdós inclusivament), el nombre de naixements haguts d'afiliades a l'Institut de la Dona que Treballa, fou de 16.389, la mortalitat fetal dels quals passà, del 7% el 1934, al 2,8% el 1950.

A la nova clínica del Passatge Méndez de Vigo, i entre els anys 1951 i 1975, els naixements haguts d'afiliades a l'Institut «Montepío» de Santa Madrona, fou de 42.282, sent la mortalitat fetal del 1,8%, l'any 1975. El 1967, la clínica Maternal fou ampliada, i deu anys més tard absorbí tota l'activitat hospitalària de la Institució.

En aquesta època el Cos Facultatiu estava format pel Dr. MIQUEL DE S. SALARICH (Cap de la Secció d'Obstetrícia), assistit pels Drs. JOSEP M. SANTIAGO DEXEUS, PERE TORRUELLA, F. BOREN MURT, X. SALARICH, JOSEP M. SEGUR, F. VISCASILLAS, P. DALMAU, ALBERT PONJOAN, etc. El Centre comptava amb una excel·lent unitat de Neonatologia (Dr. WENNBURG).

La Clínica de Mallorca, de caràcter general, funcionà normalment fins a fi-